

יודישע

פאלקס-צייטונג

25 November 1903.

פערלאג "פאלקס-צייטונג" ווארשא.

י' כסלו תרס"ד.

אינהאלט: צו דער נאךדער אספה: יהודה ליב קאנואלסקי. - פאליטישע ענינים. - נייַעס פון דער וואך: I וועלט נייַעס; II יודישע נייַעס. - דער משפט דרייפוס. - אונזער ווערטל: בעל עצה. - אינ'ם פראקט (שקצעהלונג): מ. ערליך. - (שיר): אברהם ריינער. - נער: א. ש. זאקס. - נוי אויף לערנען זיך מענשען קענען: י. וויינגער. - פראקטישע ידיעות. - אקערליי. יודישע פרויענוועלט: I אלגעמיינע נייַעס; II יודישע נייַעס. - די פרויען אין שוועדען: ש. ליבענזאהן. - מורעות. פעליעטאן: לציונות: שרם-ע-ליכס.

וואס געווינען די מענשען.

וועלכע פערזיכערן זיך אין דער ארגעמיינער געזעלשאפט

(Generalne Towarzystwo Ubezpieczeń)

פון דעכענספערזיכערונג און דיברענטען?

6) די געזעלשאפט איז פערזאנלעך פאר די פאליסע אויך ווען דער פערזיכערטער האט זיך אליין דאס לעבען גענומען.
6) דער פערזיכערטער קאן פאדערן ווי ער וויל.
7) דער פערזיכערטער קאן זיך בעשעפטיגען מיט וואס ער וויל.
8) די פרעמיעס זענען בילליג.
9) מען בריוכט נישט שטייערען צו צאהלען פאר די אויסארבייטונג פון דער פאליסע. אויך נישט שטעמפעלמארקען.
10) מען קאן די פרעמיע מאנאטליך אויסצאהלען.
11) מען האט א טהייל אין די פערדינסטען פון דער געזעלשאפט לויט דער סומע פון די איינגעצאהלטע פרעמיען.
12) מען קאן לייען געלד אויף פאליסען פון איבער דריי יאהר. אויף 6%.
13) מען קאן אכשטעלען די פערזיכערונג אויף א געוויסע צייט און דערנאך ווידער זיין פערזיכערט ווי פריער.
14) מען האט צייט 3 מאנאט נאך דעם "טערמין" צו צאהלען פרעמיען און פראצענט.

1) דיעזע געזעלשאפט. ערפילט גאנץ געוויס איהרע פערזיכערונגען און גארנטירט:
א) מיט איהרעם גרונדקאפיטאל פון דריי מיליאן רובל
3,000,000 רובל. ב) מיט דעם רעזערווע קאפיטאל וואס קלויבט זיך צוזאממען דורך אברעכנען 10% פון איהרעם יעדליכען פערדינסט: ג) מיט די גאנצע פרעמיען. וואס זענען אבגעצאהלט און איינגעלעגט און ווערען געקויפט דער פראקטישע קאנטראלע פון דער רעגירונג לויט געזעצן פונם 11 מאי 1898.
2) קיינער קאן נישט צוטרעטען צו די פאליסען און צו אנדערע געלדער. וואס קאממען פון דער געזעלשאפט. און הערשעלענען אויף ווי ארעסט אדער ווי פערקויפן.
3) קיינער קאן נישט האבען קיין פרעטענוועס (Nie-zaprzeczalność) צו דער פאליסע שוין נאך דעם ערשטען יאהר פערזיכערונג.
4) די פאליסען ווערען נישט פערפאלען נאך 8 יערהיינען.
נער פערזיכערונג. דאס הייסט. נאך דריי יאהר פערזיכערונג קאן מען אויסהערען צו צאהלען די פרעמיעס. אבער מען בלייבט נאך אויף עטליכע יאהר פערזיכערט אויף די גאנצע סומע.
דערפון ועהט מען. או עס קאן קיינער נישט קאנקורירען מיט דער אלגעמיינער געזעלשאפט אין די רעכטע און פרויוועגען. וואס וי נישט איהרע פערזיכערטע.

הויפט פערזאנלעכע אין סט. פעטערסבורג: NEWSKI PROSPEKT No. 23.

פערזאנלעכע אין קעניגרייך פוילען: Warszawa, Krakowskie Przedmieście No. 9.

ערשטע אבטהיילונג: Pl. Żelaznej Bramy No. 2.

בית-מסחר ספרים ב. צ. שיינפינקל ווארשא זלאטע 68

מוכר, קונה, ומחליף כל מיני ספרים
25 50 בתנאים נאותים למאד. (210)

Хирургическо-Хирургический складъ
И. П. К. Т.

Налевки 35 Варшава

רוכב-עגור על-קטא - גאלוואנישע
מיט גומי פעלאטין, וועלכע האלטען
גענצליך איין דעם ברוך און דריקען
נישט דעם קערפער, ברוך-און בויכע-עגור
פיר פרויען, עלאסטישע גומי-שמרימפפע
פיר געשוואלענע פיס, גארעמען פיר
גארבאטע, קינסטליכע פיס און הענד,
שמוצע אויגען, ברילען מיט בעלגישע
גלעזער פיר קורצע און שוואכע דאיה, ווי
אויך אללע אפטישע און חירורגישע אר-
טיקעל אין גרויסען אויסוואהל צו זעהר
ביליגע פרייען עמפעהלט אפטיק
י. פיק, נאלעוויקי 35 ווארשא.

אלע ווער צוגעפאסט דורך ספעציאליסטען
25 17 284

!! נאך נישט דאגעוועזען !!

פעדערהאלטער מיט קאלענדאר
זעהר נוצצבאר פיר יעדען וואס האלט
גור א פערער אין האנט, צו זעהען גענוי
אין איין מאמענט, יעדען דאטום פון
1902 ביז 1907 יאהר.

פעדערהאלטער, מיט א יודישען
לוח צום יאהר תרס"ד.

די פעדערהאלטער זענען זעהר שטען
אויסגעפיהרט.

עס ווירד ארויס געשיקט אויך פער
נאכאנאמע 6 שטיק פיר 1 רובל פראנקא
איבעראל. 5—4 (261)

ווידערפערקויפער בעקומען ראכאט.

В. ТЕНЕНБАУМЪ
Варшава, Гусля 27/40.

אינטערעסאנט, שיין און וויכטיג

איז דער בעדיהמטער אדעסער

יודיש-רוסישער טעגליכער אבריים-קאלענדאר (ОТРЫВНОЙ КАЛЕНДАРЬ)

אויף דעם יאהר 1904 (תרס"ד-תרס"ה)

(צווייטער יאהר-גאנג)

דער אינטערעסאנטער אבריים-קאלענדאר איז זעהר שיין און רייזיג געדריקט
פון ביינע ווייטען אויף פיין פאפיער אין א וואונדער שיינעם ארדנונג מיט א פיין
איקוסטריקט ווענטל אין זעכס שיינע פארבען.

אינהאלט פון קאלענדאר:

- 1) יודיש-רוסיש-אויסלעגנדישער דאטום, (אין יודיש, רוסיש, דייטש, פראנצויזיש, און פוילישע שפראכע).
- 2) וועג-אויספאנג-וועג-אויספאנג-אנג.
- 3) צייט פון ליכט בענשען.
- 4) ראש חודש בענשען, מולדות.
- 5) וויכטיגע היסטארישע בעשרייבונגען.
- 6) יאזר-צייטען פון יודישע גרויסע מענער.
- 7) אפאריזמען (ערהאבענע געדאנקען) שטראף-רייד.

דאס ווערטע פובליקום וועט נאנץ איבערראשט ויין פון דיעזען וואונדער-שיינעם
אינטערעסאנטען וויכטיגען אבריים-קאלענדאר.

פרייז 30 קאפ, מיט פארשטא 40 קאפ. (248)

4 קאלענדארען אויף איינמאל איז פארשטא פריי. — וועניגער פון 10 קאלענדארען ווערען
מיט היין נאכאנאמע נישט געשיקט. — לסתרים ראכאט הגון.

Книжный магазинъ Братьевъ Блетницкихъ въ Одессѣ, Еврейская № 35.
Buchhandlung Gebrüder Bletnizky in Odessa (Russia).

פערלאג „פאלקסבילדונג“.

ציוניסטישע ביבליאטעהע.

דער זעהסטער ציוניסטען האנגרעם

פרייז 8 קאפ. מיט פארשטא 10 ק.

ציוניסטישע אנודות און מוים בעקומען ראכאט.

Издат. „Tyshia“, Варшава. — Verlag „Tuschijah“, Warschau.

„הדגל“

בער אחינו הקוראים ברוסיה

מחירו: 5 ר"כ לשנה. לחצי שנה: 2.50 ר"כ.

לשלוח בשטרי רוסיה או במרקאות הפוסתה בנות 10 קאפ.

האדריסה לבית המערכת:

»HADEGEL« 6 TENTER str. north, LONDON, E.

ברוסיה לחתום אצל:

J. Kahanowitz, 38 Nalewki. in WARSCHAU.

Buchhandlung Leizer Tikocinski in Białystock. Gouw. Grodno.

הנחה לרבנים ובתי מקרא לציונים, רק 3 ר"כ לשנה.

השנה מתחלת כירה אב. כסף החתימה בעד כל השנה למפרע.

לעזט און הערט דעם אמת!!

אלע אנאנסירמע ברוכב-עגור מיט עלעקטריע
היילען נישט אויס קיין שום ברוך. דאס
גומיקים פון איינען ברוכב-אנד איז נור ער
זאל פעסט איינהאלטען דעם ברוך און נישט
דריקען דעם קערפער.
זאלכע ערפערטיגט
אין אייגענער פאבריק
וועלכע איז בעהרט
געווארען מיט מעראילע
פון דער דאקטארסקע
אויסשטעלונג

Д. Мошковскій, Варшава

Налевки № 37

(131) 50—3

דיא ערשטע און איינציגע

מעכאנישע פאבריה צו רעפארירען שוהדווערק.

А. Гринштейнъ, Варшава, Новалиппи № 58.

נעמט אן צו רעפארירען אלערליי שוה-ווערק, עס מאכט קיין אונטער-
שייד נישט פון וואס פאר א גאטונג לעדער עס איז. דיא לאמעס
ווערען געקלעפט מעכאניש, גאר אהן געהאט און די רעפארירטע שוהע
קומען ארויס ווי פון דער ניי, נישט צו דערקענען אויף זיי דעם מינדעסטען
צייכען פון רעפארירען.

פראווינציע, וואס ווילען זיך עפענען און פאבריקעל, קען איך מיט זיי איינגען
לויט בעשטימטע בעדינגונגען, ווי איך וועל ענטפערן יעדען, וואס וועט אריינשיקען
א פאסט-מארקע פאר 7 קאפ.

דיא פאבריק איז יעצט איבערגעגאנגען אין מיין אייגענטום און
ווער עס וויל דארף זיך ווענדען נאר צו מיר

А. Гринштейну, Варшава, Новалиппи № 58.

פיליאלען: 1 פראנצישקאנסקא 36 אין שווער, II שווארצא 22 וואהנונג 42
25—20 אין צווייטען הויף.

רעפערציאן ווערד פערפערטיגט ווארטענדיג.

ווער האט אייך געפעטען איהר זאלט אייך צוגיפסקלייבען? אין
וועמעס נאמען קומט איהר? אין וועמעס נאמען וועט איהר פארהאנד-
לען און בעשליסען? אין קהלים נאמען? פרעגט גאר אקארזישט דעם
דאזיגען קהל אויפ ער ווייסט עפס פון דעם אלעס, וואס איהר ווילט

דערפער האט די אמעריקאנישע רעגירונג נישט געקאנט צורעכט קומען מיט דער קאלומבישער רעגירונג. באלד דערויף איז ארויס א קלאנג. אז פאנאמא ברייט זיך מורד צו זיין אן קאלומביע און באלד ווי זי וועט ווערען א מדינה פאר זיך וועט זי מסכים זיין צו דעם פאנאמא-קאנאלי. עס איז שוין נישט דאס ערשטע מאל, וואס פאנאמא וויל זיך אפ-רייסען פון קאלומביע. נאר פריהער האבען די פאראייניגטע שטאטען עס נישט צוגעקאנען. נאר היינט, ווי עס ווייזט אויס, שטיצט נאך די אמעריקאנישע רעגירונג די מורדים אין פאנאמא. איצט וועט די אמע-ריקאנישע רעגירונג נישט נאר האבען דעם פאנאמא-קאנאל, נאר די גאנצע מדינה פאנאמא און נאר לפנים וועט עס הייסען, אז פאנאמא איז א זעלבשטענדיגע מדינה.

אמעריקא וויל נישט נאר פארגרעסען איהר ממלכה אין לאנד, נופא, נאר אויך אין די איבריגע וועלט. נאר דארטען וועט עס איהר נישט אזוי לייכט געראטען. אמעריקא פארהאנדעלט איצטער מיט דער הינעזישער רעגירונג און וויל מיט איהר שלעסען א האנדעלס-פערטראג, לויט וועלכען אמעריקא וועט האבען פרייען האנדעל אין גאנץ חיקא, נישט אויסגענומען אפילו מאנדזשוריע. דער דאזיגער האנדעלספערטראג, וואס איז נאך דערנווייל נישט אונטערגעשריבען געווארען. האט דעם צוועק צו שטערען דעם רוסישען האנדעל, וואס פארברייטעט זיך די לעצטע צייט זעהר שטארק אין ווייסען מזרח. מאנדזשוריע וועט סוף כל סוף איבערגעהן אין גאנצען צו רוסלאנד און יאפאניע וועט מוזען צופרידען זיין דערמיט, וואס רוסלאנד וועט איהר לאזען טון נאך איהר פארלאנג אין קאנעא. און דא אין מאנדזשוריע וועט אמעריקא שווער זיין צו פארברייטען איהר האנדעל און צו שטערען דעם רוסישען האנדעל.

און ענגלאנד, וואס זעהט, אז איהר מיה צו מאכען א שטארק צווישען רוסלאנד און יאפאניע האט זיך איהר נישט איינגעגעבען. האט איצט תביעות אויף קאנא, וועלכע געהערט צו פעקגינג לויט די פערטימאנג פון די איינראפטישע מלוכות אין יאהר 1885. ענגלאנד

פון דער גערעכטיגקייט געגען די געהייסע אספה פל-זמן איהר וועט נישט ארויס לאזען א קול קורא צו אלע אונזערע רבנים אין רוסלאנד, אין וועלכען איהר וועט ערקלערען דעם צוועק פון דער אספה און איהר פראגראמע. עס איז ביי מיר קיין ספק נישט, אז אזוי איז אויך די מיינונג פון די איבריגע רבנים, וועלכע האבען ליב גערעכטיגקייט און געגען נייט פון מחלוקת.

פאליטישע ענינים.

(א נייע רעפובליק אין אמעריקא. אמעריקאס און רוסלאנדס אינ-טערעסען אין חיקא. ענגלאנדס תביעות וועגען קאנא, די סכסוכים אין סעריביע)

די גרויסע רעפובליק, די פערזאנליכע שטאטען אין צפון א-מעריקא, געמיינט זיך אלץ גרעסער צו ווערען און וויל פארשלינגען אלע קלענערע לענדער און רעפובליקען און אין די לעצטע צייט האט זי די קליינע מדינה פאנאמא פארשלינגען. די דאזיגע מדינה, וואס הייסט היינט אין דער געאגראפיע "רעפובליק דער איסטעמא", האט ביי איצט געהערט צו דער רעפובליק קאלומביע און דא נישט לאנג האט זי אן קאלומביע מורד געוועזען און האט זיך ערקלערט פאר א זעלבשטענדיגע מדינה אונטער דעם שוין פון די פערזאנליכע שטאטען.

דאס לאנד פאנאמא איז געקאנט אין דער געשיכטע פון די לעצטע יארהען דורך דעם קאנאל, וואס א געזעלשאפט אין פראנק-רייך האט דארט געוואלט מאכען. דעם דאזיגען קאנאל האט שפעטער די אמעריקאנישע רעגירונג אפגעקויפט פון דער פראנצויזישער גע-זעלשאפט, דערצו האט מען אפער געבויט די ספטה פון דער קא-לומבישער רעפובליק, און דערפער האט אמעריקא צוגעזאגט צו בע-צאהלען די קאלומבישע רעפובליק מוזען געלד 10 מיליאן דאלאר, דאס קאלומבישע פארלאמענט איז אבער מיט אזא קליינע סומע נישט צופרידען געוועזען און האט פארלאנגט נאך 25 מיליאן דאלאר און

פערליעטא.

לצנות.

פון
שלום-עליכם

מיינ אבאנענט.

הערט נאר, איהר נענט דאכט זיך דער דאס פונם דאזיגען דאס, פונם בלאט מיינ איך? איך האב עס געוואלט אויסשרייבען ביי אייך מיט דער פרעמיע אויף אהאלב יאהר, דאס הייסט נישט פאר מיר, פאר מיינ ווייב, ווארום וואו האב איך צייט צו לייגען און נאך אויף ווארען דערצו? דאס הייסט לייגען לייגען איך, מיינט נישט אז איך לייגען נישט, דעם "אונזערעמא" לייגען איך און די "נינוא" און נאך דארטען פלעמער לייגען איך. נאר וואס? דען? מיינ ווייב האט מיר געבעטען, סאמער וועל איך אייך זעהן נאל איך אייך נאמען, איהר

נאלט מוחל זיין אונז הייסען שיקען דאס בלאט מיט דער פרעמיע. געלד וועט איהר אריינקומען וועל איך אייך נאכדעם געבען. ווי אזוי הייסט דאס דאס דאזיגע בלאט? מיינ ווייב האט מיר אפילו געזאגט דעם נאמען, נאר איך האב שוין פארגעסען. האט איהר האטש אסך אפגענומען? עס דארף זיין נישט קיין שלעכט געשעפט, דארף דאס זיין? האטש אפילו עס דארף זיין דערביי הוצאות, ווארום פארן שרייבען, וואס איהר שרייבט, צאהלט מען אייך דאך. וואס האט איהר דערפון? צאהלען זיי אייך האטש ווי עס געהער צו זיין פאר איינערע טעלעפאנען? איהר ווייסט, איך דארף אייך זאגען דעם אמת, פאר איהרען ביו איך געווען נישט צופרידען פון אייך, ווינציג האט איהר באשריבען אונזערע לייט, זעהר, זעהר ווינציג! אמאל פלעגט איהר מעהר באשרייבען זיי, און היינט פאלשעוועט איהר. אפנים איהר האט מורא פאר פעטש? שעמט זיך נישט, נאנט דעם אמת, אזא איהר האט מורא פאר פעטש? אינעלשען האט מען מיר געזאגט, אז איהר האט מיר אויך אריינגע-שטעלט אין צעטעל, האב איך געזוכט און געווכט און נישט געקאנט געפינען, איינער גליק וואס איך האב נישט געפונען, ווארום ווען איך געפין מיר דארטען ביי אייך אין איינערען אטעלעפאן, מענט איהר שוין זיין זיכער... איהר דארפט וויסען, אז איך בין נישט גלייך צו זיי, ווי אזוי רופט איהר זיי דארטען? חא חא! אויסגעצייכענט, ווי איך בין איד! איהר וואלט זיי געמענט נאך אמאל, כלעבען, באשרייבען.

נייעס פון דער וואך.

I. וועלט נייעס.

— פון יאפאניע קומען אן ידיעות ווענען אויגוסט, וואס דארטען קומען פאר אייניגע יאפאניער האבען זיך געפרויט איינצוברעכען דעם איינענפארן-בריק, וואס איז איבער דעם טייך סונגארא, אויך האט מען געהאפט יאפאניער, וואס האבען פארצייענט די געאגראפישע קארטע פון מאנדשוריע.

— די פריישישע רעגירונג האט בעשלאסען צו גרינדען א בעהר רינג-אינסטיטוט אויף דעם אופן פון דעם פאסטער אינסטיטוט, וואס געפינט זיך אין פאריז. דער צוועק פון דעם דאזיגען אינסטיטוט איז, צו פארפערטיגען פארשידענע אייגנשאפטן (ערויס), און ביליגער צו מאכען די אייגנשאפטן גענען דיפערענצ, וואס קאמט ביז היינט ווער טייער און נישט אלע קענען זיך דעריבער דערמיט בעניצען.

— אין א טייל סערבישע בעלשער רעדט מען שטארק, אז דער סערבישער קעניג פראטער דער ערשטער וויל איבערנעמען די מלוכה זיין זון.

— אין וואשינגטאן האט מען ארעסטירט א שטייגער אויס ברוקלין ליואים בערנשטיין, וועלכער איז אריינגעקומען אין וויסען הייז (דער פאלאץ וואו דער פרעזידענט וואהנט) און האט געזאגט, אז ער האט געהער נייטיג צו רעדען מיט דעם פרעזידענט, אין האנט האט ער גע-האלטען א רעוואליווער.

— די רוסישע ליטעראטור אין פעטערסבורג גרייסען זיך צו דעם היינטיגען ווינטער צו פייגערען דאס 25 יערהיינע יוביליי זייט דער רוסישער שריפטשטעלער אנטאן טשעכאווי האט אנגעהויבען זיינע ליטערארישע ארבייט.

— פון ניי-יאָהר וועט אין פעטערסבורג אנהויבען ארויסגעהן א ניי וואקענבלאט אויף דער געשפראכענער שפראכע (די דאזיגע שפראכע האט ערשינען דער יודישער דאקטאר זאמענהאף אויס נאראש).

II. יודישע נייעס.

רוסלאנד. דער דירעקטאר פון קוועטער אוניווערסיטעט האט גע-שלאסען צו דערלאנגען א בקשה צום מיניסטער פאר פאלקס-בילדונג צו צונעמען אין אוניווערסיטעט 20 יודען מעהר ווי דער געזעצליכער צאהל.

פאר נישט צונויפגען, אז א געבענשט לאנד, וואס פאר איינמאל אסאך גאלד, זאל געווערען צו איין אנדערען. פריהער, אז קאנגא איז גע-וועזען א וויסט לאנד און מען האט געמוזט במה מיליאנען דארט גע-גראבען, איהר צו מאכען פאר א קולטור-לאנד, האט ענגלאנד, מסכים געוועזען, מען זאל דאס אָנגעבען בעליגיע. היינט אָבער, אז דאס לאנד איז נאך אסאך מיה, וואס האט די בעליגישע רעגירונג געקאסט געווארען א גוט לאנד האט זי פביעות צו קאנגא און וויל, מען זאל דעם סכסוף פארלעגען פאר דעם שלום-געריכט אין האג, ער זאל מאכען א פשרה.

א פשרה מאכען איז לייכט צווישען צוויי מלוכות, שווער אָבער איז צו מאכען א פשרה צווישען פארטייען אין איין לאנד. דארטען. פאר און זיך קיין אנדערע מלוכה נישט אריינמישען און דאס לאנד ווערד פארואמקליקט דורך די מלחמות צווישען די פארטייען. אזא אויפגליק-ליך לאנד איז סערביע. די אלע וואס זענען אין סערביע צופרידען געוועזען מיט דער רציחה פון אקטאבער און דאנא, האבען געהאפט, אז ביים נייעם קעניג וועלען זיי בעגליקט ווערען, אלע וועלען זיי ווערען מיניסטארען און גענעראלען. די קליינע סערבישע מלוכה האט אָבער נישט גייטיג און פאר נישט צאחלען אזוי פיעל מיניס-טארען און גענעראלען און ווי גוט דער נייער קעניג זאל נישט זיין פאר ער פאר זיין נאנץ פאלק, וואס האט ליב שטענדיג זיך ארוםצו-רייסען, נישט יוצא זיין און דעריבער ווערען די אוניווערסעל אין סערביע אלץ גרעסער און אין די בעלשער ווערען דערצייהלט שרעקליכע ידיעות, וואס א טייל פון זיי זענען נישט אין גאנצען אמת, אָבער אויך נישט אין גאנצען ליגען. דאס סערבישע פאלק בעווייזט, אז עס איז נישט ווערט נאך קיין פרייע קאנסטיטוציע און אז קעניג אלכסאנדער, וואס האט זייער קאנסטיטוציע בעגרענעצט, איז נישט אין גאנצען אויפגעקומען געווען.

II.

אפאריזמען.

געדאנקען, משלים, מוסר און גלאט קלינע רייד פון גרויסע לייט פון אמאל און אויך פון היינטיגע צייטען.

פריי געארבייט, צוגעגעצט און איבער געאדערשט

פון

שלום-עליכם

1.

ווער איז א חכם? — דער וואס לערנט זיך אפ פון יעדען איינ-ציגען, ווער איז א העלד? — דער וואס נעמט איין העם יאר-הרע, ווער איז איין עושר? — דער וואס באגניגענט זיך מיט דעם וואס ער האט. (אזוי זאגט די תורה.) און אויך זאגט ווער איז א חכם? — דער וואס האט געלד. ווער איז א העלד? — דער וואס האט געלד, ווער איז איין עושר? — דער וואס האט געלד.

2.

דער וואס קען גוט מענשען, דער אנטלויפט גיט פון מענשען און זאגט זיך גיט נאך זיין. (אזוי זאגט מארק אווערליוס.) און אויך

איהר וואלט מיר פאלגען, וואלט איהר זיך גענומען צו זיין גאר איבער אנים! וואס האפט איהר זיך אזוי? איהר האט קיין צייט נישט שטעהט א וויילע, וועל איך אייד געבען שטאף, וועט איהר האבען אויף דריי טעלעפאנען, האט-א! מאטעריאל, אז איהר דארפט, וואלט איהר קומען צו מיר. איך וועל אייד אויסרעכענען א צעטעל, הערט איהר, וועט איהר לעקען די פינגער, ווארום איך קען זיין, הערט איהר, אלעמען אויסגעבונדען, צום אלעם ערשטען וואלט איהר בעדארפט נעמען, ווייסט איהר וועמען? ... וואס? איהר געהט טאקי אוועקעמט? שיקט נשע מיר אריין דאס בלאט, געלד וועט איהר אריינקומען וועט מען אייד נאכדעם געבען אויף א האלב יאהר מיט דער פרעמיע. גערעקט זשע למען השם מיט דער פרעמיע, מחמת איך וויל, דאס הייסט גיט איך, ווארום ערשטענס ווען האב איך צייט צו לייגען און נאך אויף זשאקאן דערצו, דאס הייסט לייגען לייזען איך, דעם גאנצערעמיע שרייב איך אויס און די "ניווע" און נאך דארשען אנדערע בעלשער, נאר מיין ווייב האב מיר אנגעזאגט, איך זאל אייד זאגען, איהר וואלט זאגען, מע זאל אונז אריינשיקען דאס בלאט מיט דער פרעמיע, געלד וועט איהר אריינ-קומען וועט מען אייד נאכדעם געבען...

אומגעמאכט די תקנות פון באנק לויט דעם פערקאנא פון קאנגרעס. צום ענדע שרייבט ה' אויסשקין, אז נישט ער, וועלכער האלט זיך פֿעקט אן ציונים פארן דארף ארויסטרעטען פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע. - די אַדעסער צייטונגען שרייבן, אז די אַדעסער ציוניסטן און אפילו די "ניי-זאנערס" פראטעסטירען זעהר שטארק געגן דעם פארם פון אויסשקנים ברירה און שיקען דאנק-ארבעטען דעם. איינציגען פיהרער-ר"ר הערצל, מען זאגט, אז עס געהט איין אנטאציע אויסצושליסען אויסשקיען פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

- ביי דעם פערציגן "בני ציון" אין ווארשא איז פֿעשלאסען גע-ווארען זיך צו ווענדען מיט איין אָפּענעם ברירה צו אלע דעלעגירטע פון 6טען קאנגרעס און זיי אויפמערקזאם מאכען איבער די משוה/דינע בענעמען זיך פון ה' אויסשקין, וואס האט בעלידיגט דעם פֿבֿור פון קאנגרעס, וועלכער האט איהם אויסגעקליבען, און טרעט מיט די פיס די בעשליסונגען פון קאנגרעס און דערמיט פֿרעגנט ער אריין איין אַמחע, אונדזרעגונג אין דער ציוניסטישער ארגאניזאציע און איז נאָרס פֿיעל שאַרען אינער נאנצער בענוענונג, דעריבער זענען מחויב אַלע דעלעגירטע, וואס האבען איהם אויסגעקליבען און וואס דער קיום פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע איז ביי זיי טייער, בעקאנט צו מאכען טענטיגליך, אז זיי האבען חרטה, וואס זיי האבען איהם אויסגעקליבען, און אז זיי ערלויבען בשום אופן נישט, אז'ה אויסשקין נאל בלייבען אויף זיין שטעלע אלס מיטגליד פון דעם גרויסען אקציאָנס קאמיטעט.

אַרץ ישראל. די רבנים פון ירושלים האבען אויסגערופען חגיגות אויף מאנטאן און דאנערסטאג, וואס איז געוועזען באלד נאך די ימים טובים, צו פאסטען און מחלל צו זיין פאר זייערע ברידער אין גלות.

- די פארשטעהער פון דעם בקור חולים אין ירושלים האבען גע-שלאסען אבצוקויפֿען פון די ארמענער אשטיק פלאט ביין בקור חולים פון 750 איילען בערך. פאר דעם דאווענען פלאץ וויל מען 2500 נאפאלעאן, דאס מאכט אים איין ערך 80 פראנק איין אייל, בשעת הינטערן שטארט קאסט נאָר 1 פראנק די אייל. אויף דעם דאווענען פלאץ האבען די פארשטעהער ברעה צו בויען נאך הייזער, וואס זענען נייטיג צום בקור חולים.

- אין בית לחם יהודה, וואו דאס רוב איינוואהנער זענען

- אין דער יורייענער אוניווערסיטעט האט מען לויט די ער-לויבניש פון דעם מיניסטער פאר פאלקס-בילדונג אריינגענומען נאך 30 יודען מעהר אלס דער געזעצליכער צאהל.

- אין ווילנא האט מען פֿעשלאסען צו עפענען פון מאנאט נאוועמבער אַבער קורסען צו לערנען קאמפּזיציע. צו די דאווע קורסען וועלע ווערען צוגענומען יודען און וועלכע בענענונג.

- אין מיניסטעריום דעם אינערן גרייט מען איצט צו אפאר-שלאן איבער צו מאכען 85 דערפֿער אין דרום רוסלאנד אויף שטערט און צו ערלויבען יודען דארטען צו וואהנען.

- דעם 21 אקטאבער האט מען אין פֿעטערסבורג געמאכט איין אַבער לכבוד דעם יידיש-רוסישען שריפטשטעלער פֿרויזשאַנסקי, אין דעם טאג וואס איז געווארען 85 יאהר זייט ער האט אנגעהויבען ארבייטען אין דער רוסישער ליטעראטור. אויף דעם אַבער זענען צו-זאמענגקומען איין ערך 100 מאן, מען האט געהאלטען פארשידענע רעדעס, ה' פֿרויזשאַנסקי האט אין דעם אַבער בעקומען איין אַרעכטא, אויף וועלכע עס זענען געוועזען אונטערגעשריבען פֿיעל נעמען.

- פון לאדז איז מען מודיע, אז דער דארטיגער רב ר' אליהו חיים מיינעל וועט נישט נעמען קיין אנטויל אין דער רבנישער אַספה, וואס וועט זיין אין גראדנא.

- פון ווילנא שרייבט מען, אז די נויכטיגסטע רוסישע רבנים האבען פֿעשלאסען קיין שום אנטויל נישט צו נעמען אין דער רבנישער אַספה, אויב די צוויי בעוואוסטע רב'לעך וועלען נעמען דאריין איין אנטויל.

- פון פֿעטערסבורג מעלדט מען, אז דער באראן דוד נינצבורג האט זיך געווענדט מיט א ברירה צו אסד רבנים און האט זיי געווא-רענט אויף די גרויסע סכנה און חלול השם, וואס קאן ארויסקומען פון דער רבנישער אַספה. אויב זי וועט נישט האנדלען ווי מען דארף.

- אין "הצפה" איז געדרוקט א ברירה פון אויסשקיען צו דיר הערצל, וואו אויסשקין האלט זיך ווידער ביי דאס זייניגע: נאר פריהער קאלאניזאציע אין ארץ ישראל און דער נאך וועט מען בעקומען א טשאטער. ער, אויסשקין, האט געהאט רעכט ארויסצושטרעטען זענען דעם בעשלים פון קאנגרעס מכח אונאנדא, ווייל הערצל אליין איז אויך נישט מקיים די בעשליכע פון קאנגרעס, ווי ער האט ביי היינט נישט

זאג: דער וואס קען נישט מענשען, דער אנטלויפט פון מענשען וואו דער שווארצער פֿעפֿער וואקסט.

3. אַמענש וואס שטעהט אויף די שפיץ פינגער, קאן לאנג נישט שטעהן. (אזוי נאנט לאא-טעט.) און איד זאג: אַמענש וואס שטעהט איינגעבויען, אַדער אויסגעצויגען ווי א סטרונגע, דער וועט שטעהן לאנג....

4. א, ווי גליקליך מיר זענען, וואס מיר האבען נישט קיין שונאים! (אזוי נאנט בודנא.) און איד זאג: א, ווי גליקליך מיר זענען, וואס מיר האבען שונאים!

5. א פערד איז נישט דערמיט אויסגעשטעלט, וואס ער קאן נישט קרייזען ווי אהאן, ער איז אומגליקליך נאר דעמאלט ווען ער פאר-לערט דעם נאג. (אזוי נאנט עפיקטעט.) און איד זאג: איין אָקס איז נישט דערמיט אויסגעשטעלט, וואס ער האט א לאנגע צונג און קאן קיין שופר נישט פלאנען; ער איז אומגליקליך נאר דעמאלט ווען מען פיהרט איהם צו דער שחיטה.

6. א ליטישער מענש, אז ער טוט א גוטע נאך, באהאלט ער זיך פאר מענשען, און דאס קיין חרטה נישט, טאמער ווייסט דערפֿון קיינער

נימי. (אזוי נאנט קאנסוצ.) און איד זאג: א היינטוועלטער לייטישער מענש, אז ער טוט איין עולה, באהאלט ער זיך נישט פאר קיינעם, און האט קיין חרטה נישט טאמער ווייסט דערפֿון די נאנצע וועלט.

7. אַקענען דער גרויסער וועלט איז דער מענש גענליכען צו א קליין שטעקעלי נאר א קלונם. (אזוי נאנט פאסקאל.) און איד זאג: אַקענען דער גרויסער וועלט איז דער מענש גענליכען צו א קליין שטעקעדי, נאר עס שלאגט.

8. אַלץ וואס גרויס איז-וואקסט פאנאלינקע. (אזוי נאנט סענקא.) און איד זאג: אַלץ וואס גרויס איז-וואקסט פאנאלינקע, אחוץ פרא-צענט, וואס וואקסט משוגענער-ווייז, און רענען, אזוי ווי קראפֿעווע.

9. אז די דערקט זאלען זיינע ווערטער זיין בעסער ווי געשווינען. (אזוי נאנט איין אראביש גלייכווערט.) און איד זאג: אז די שווייגסט זאל זיין שווייגען זיין בעסער ווי גערעדט.

10. לייגענען און שרייבען הייסט נאך נישט קיין בילדונג. אויב זיי פיהרען נישט דעם מענשען אין דרך הישר. (אזוי נאנט דזשאן ריעסקין.)

פון דעם פאלקאוויק אגרי. אחוץ דעם האט דער קריגס-מיניסטער געפונען נאך וויכטיגע פאפירען לטובה פון דרייפוס. גענעראל אנדרע וועט דאס אלץ איבערנעמען דעם יוסטיץ מיניסטער, וועלכער וועט נעמען אלע נייטיגע בעסעהלען, וואס מען האט צו טון.

אינזער וועלטל.

ביי אינז האט זיך אנגעהויבען א סעריע בריף. א בריף פון אויסשקין. א בריף פון הערצל. א בריף פון אחר-העם. — א בריף פון אחר-העם איז קיין גייעס נישט. מיר דאכט זיך, אז זינט ער האט זיך גענומען צו ליטעראטור, האט ער אנגעהויבען שרייבען בריף צו די רעדאקטארען און האט נאך נישט אויסגעהערט ביז היינטיגען טאג. אחר-העם קומט אלץ מיט אחריות. וויל מען די קיינעם נאך יתומים נעמען און מאכען פאר זיי איין אנראנאמישע שולע אין ארץ-ישראל, — קומט אחר-העם צו געהן און שרעקט איבער מיט דער אחריות, וואס מיר נעמען אויף זיך, ווען מיר טון דאס. וויל מען נעמען ווייטער א ביסל קאלאניזירען ארץ-ישראל, קומט ווייטער אחר-העם און גיט א חאפ ביי דער פאלע און שרייט: וואו איז די אחריות? הימל און ערד, און אחר-העם מיט אחריות!

יא, עס ישו דט נישט, אז מען איז פארזיכטיג. אדרבה: עס איז געהער נוציג פארזיכטיג צו זיין. אבער אחר-העם איז צופיעל פאך-זיכטיג און אזא אייברייגע פארזיכטיגקייט איז א שוואכקייט, און ברענגט צו פחדנות און צו פוילקייט. „דער וואס ריזיקירט נישט, דער האט נישט“, זאגט א שפריכווארט. שטעלט אייך פאר: סטעפענסאן האט געפונען די באהן און אחר-העם קומט מיט א בריף צום רע-דאקטאר און זאגט, אז סטעפענסאן טוט נישט גוט. ווייל עס איז געפערליך צו פאחרען מיט דער באהן, ווארום עס קאן טרעפען איין אומגליק, על כן נעמט מען אויף זיך א גרויסע אחריות מיט דעם, און סטעפענסאן וואלט זיך דערשטראקען פאר דער אחריות און וואלט דא

עפס צוגעזאגט וואלט דו מקיים זיין, אנט וועסט דו איהם געוויינהען צו ליגען. (אוי וואנען די חויל) און איך זאג: וואלט נעהן מיטן אמת אפילו מיט דיין ווייב; האסט דו איהר עפס צוגעזאגט, וואלט דו מקיים זיין, אנט וועסט דו האבען אפגעשניטענע יאדערען.

14.

האסט דו אין זינען נאר יענעם, קאנט דו האפען עס נאל דיר ארויסקומען אמאל א טובה. (אוי וואנעם פלאטאן) און איך זאג: האסט דו אין זינען נאר זיך, קאנט דו האפען, עס נאל עמיצען ארויסקומען א רעה.

15.

דערנער מאכען אהל פונם פערל; זינד פיהרען איבער דעם מענשען, און מעשים טובים פיהרען צו א נישטן סוף. (אוי וואנט בודרא) און איך זאג: דערנער מאכען אהל פונם פערל און וואקסען אומערד; זינד פיהרען איבער דעם מענשען, און פון דעםסווענען זינדען אלע מענשען און אויף מעשים טובים איז נישטא קיינער אין דערהיים.

16.

דאס מעכטיגסטע וואס געוועלטיגט אויף דער וועלט איז דאס וואס מע זעהט דאס גיט און מע הערט דאס גיט און מע קאן דאס גיט אנטאפען. (אוי וואנט לאמסקע) און איך זאג: דאס מעכטיגסטע

קריסטען און נאר איין יודישער דאקטאר וואהנט דארט, זענען אייניגע קראנק געווארען אויף חלערע און די רעגירונג האט דארט געמאכט קאראנטען.

— ר' חשון איז אין יפו געוועזען די ערשטע אספה ביי די מיטגלידער פון דעם גרויסען ועד הפועל, צו וועלכען עס זענען זיך צוזאמגעקומען אלע חברים און מען האט בעהאנדעלט די פראגע, ווי מען זאל צומערטען אויסצופיהרען אלע בעשליסע, וואס זענען בע-שלאסען געווארען אויף דער אספה אין זכרון יעקב.

פראנקרייך. דער יודישער פאנקער אליהו לעווין אין פאריז, א טערקישער געבורענער, האט בעקומען סוף דער פראנצויזישער רע-פובליק אין ארדען אלס אפיציער פון דעם עהרען-לעגיאן פאר זיינע נוצליכע ארבייט, אויך די טערקישע רעגירונג האט איהם געשאנקען איין ארדען.

דער משפט דרייפוס.

ווי ה' ריינאק שרייבט אין אפראנצויזיש בלאט האט דער קריגס-מיניסטער גענעראל אנדרע, וועכענדיג אין די פאפירען, וואס קעהרען זיך אן מיט דעם משפט דרייפוס, געפונען נייע פאקטען, צוליב וועלכע מען וועט מוזען דרייפוסין איבער-משפטן. די פאקטען זענען: (1) דער פארדעקא מיט אנמערקונגען, וואס מען זאגט, אז דאס האט מיווער ווילעלם מיט זיין אייגענער האנט געשריבען; (2) א בריף פון פירסט מינסטער צו ריינאק, אין דעם דאווענען בריף איז זיך דער דייטשער געאנדרעטער מידה, אז עסטערהאוי האט פעהאנדעלט מיט שווארצ-קאפענען. (3) א בריף פון עסטערהאוי צו זיין אדוואקאט קאפאל, אין וועלכען עסטערהאוי זאגט, אז דער אפטייער פארדעקא איז נאר קיינ-מאל נישט געוועזען ביי שווארצקאפען אין די געהיים-קאנצעלאריע פון קריגס-מיניסטעריום, פון עסטערהאויס בריף זעהט מען בפירוש, אז אנרי האט דעם פארדעקא צעריסען, כדי מען זאל גלויבען, אז מען האט דאס ארויסגעקומען פון דעם דייטשען בריף-קייט, וואו עס ליגען אלע צעריסענע פאפירען.

דער לעצטער פאקט איז געהער וויכטיג און בעלייכט די אויפפיהרונג

און איך זאג: לייגען און שרייבען הייסט נאך גיט קיין בילדונג, אז מע האט גיט קיין דיפלאם.

11.

„איין אנגעבראכענער שארפען קלינגט נישט; איין איבערנעברא-כענער אויף צווייגען קלינגט ווידער.“ (אוי וואנט ריכטער) און איך זאג: איין אנגעבראכענער שארפען טויג אויף בפרות! איין איבערנעבראכע-נער אויף צווייגען-ווארף איהם ארויס.

12.

צו א נארטען זענען געקומען צוויי מענשען: איינער איין אויפ-געקלערטער, דער אנדערער א פרומער. האט זיך דער אויפגעקלערטער גענומען צייהלען די פויגער, רעכענען די פירות און מאכען א חשבון, וואס פאר א ווערט קאן האבען דער נארטען, און דער פרומער האט זיך פאקענט מיטן בעל-הבית, צוגעזאגט צו א בוים און פארביסען מיט די פירות. (אוי וואנט א בראמינער) און איך זאג: צו א נארטען זענען געקומען צוויי מענשען איינער איין עס-הארץ, דער אנדערער א רשע. האט זיך דער עס-הארץ גענומען באלד צו די פירות, און דער רשע איז געזאגט פריהער הרגענען דעם בעל-הבית.

13.

וואלט נעהן מיטן אמת אפילו מיט א קינד; האסט דו איהם

ווייטער גאר נישט. א מענטש וואס איז אים מוט אין דער אמת'ן וועט
מאכט נישט קיין נומערצות און שרייט נישט מיט גרייטען! ליידיגער
האט דער ד"ר הערצל אזוי נישט געקוקט אויף דער נאך און איז
ארויסגעטרעטען מיט א בריף געגען אויסשקניען און אויסשקנין ווידער
האט געענטווערט מיט א בריף און אלץ אפען פאר אלע. וואס וועט
זיין ווייטער, ווייטעט איין גאט! די מעשה איז שוין פארקראכען גאנץ
ווייט, אזש קיין בויבערס!

די פראגע דארף דא איינגעשליף זיין, צי האט ה' אויסשקנין
דאס געטא צו בלייבען א מיטגליד פון גרויסען אקציאנס-קאמיטעט
און בלייבנדיג צו מעלדען אפען, אז ער איז נישט איינשטייג מיט
דער חתומה. וואס דער קאנגרעס האט געמאכט איבער דעם פראיעקט
פון אויפגאבן און זאגן צו זאגען, אז ער וועט אנטיידען געגען
איהם. משה נפיש, וויל ער בלייבען אין קאמיטעט, מוז ער אנגעטען
זיינע חתומות, וויל ער ווידער נישט אונטערפרייגען זיין מיטגליד, דארף
ער ארויסטרעטען פון קאמיטעט, נישט אנדערש. אזוי האט איינגעשליף
ד"ר הערצל געשריבען און אזוי האט ער געדארפט שרייבען, אבער
נישט מעהר. דער פעהלער איז, וואס ד"ר הערצל האט געשריבען
מעהר ווי דאס. ער האט געטוט געטווערען אויפ'ן גאנצען בריף
פון אויסשקניען, האטש דאס איז נישט געווען נייטיג. ד"ר הערצל
האט, ווי עס ווייזט אויס, געוואלט ארויסגעטען אויסשקניען פון דער
פעסטונג, אין וועלכער זענער האט זיך פארשלאסען, דאס הייסט פון
פון זיין ארבייט אין ארץ ישראל אין דער צייט פון קאנגרעס. ווי
באלד אז די ארבייט איז קיין ארבייט נישט, איז דאך אויסשקנין קיין
אויסשקנין נישט, און וואס איז מיט איהם דער מעהר? עס קומט אויס
פונקט ווי ד"ר הערצל וואלט מוז ווי האנגיבאל אין דער צייט וואס
די רעמער האבען געלענערט קארטאגא, וואס איז אונטערגעגאנגען קיין
רום און האט דארט אנגעמאכט צרות די ווייטער. דו קריקסט צו מיר
אין אונגאנדא, געה איך און מאך דיר פליה דיין ארץ ישראל. גאר דאס
פון איך נישט אויסען. איך וויל מעהר נישט פרעגען, אויף וואס פאר
איין אויפן אויסשקנין בלייבט אין קאמיטעט און מוט פונקט פארקערט
ווי דער קאמיטעט וויל?

וואס געטווערט אויסשקנין אויף דעם?

אויסשקנין געטווערט ערשטענס איבער דער קאלאניזאציע אין
ארץ ישראל. צווייטענס, אז ד"ר הערצל האט פריהער אנגעטרעטען
פון פראגראם און ער, אויסשקנין, איז גאר זייער אפלייגט אין דעם,
און דריטענס, אז ווען ער וועט אונטעקלאזען די פאחן, וועט זיין נאך
ערנער, דען עס וועט אין גאנצען איבערגעפיהרט ווערען די ארבייט
פון די לעצטע 6 יאהר.

אבער ה' אויסשקנין. גאטשטא נאם פאזקא?—וואס מוזט מיר
די מינצען? איהר געטווערט קלארע דברים; אהין אדער אהער?
זענט איהר אין קאמיטעט, טא ווי אזוי ווילט איהר אנטיידען געגען
איהם, דאס הייסט געגען זיך אליין? ווילט איהר ווידער אנטיידען
געגען, טא געהט זשע זייט מוחל ארום פון קאמיטעט!
אזיין אדער אהער!

ד"ר הערצל האט פריהער אנגעטרעטען פון פראגראם, פאר וואס
האט איהר איהם ביי די פריהעריגע קאנגרעסען געשוויגען? זייט איהר זיי-
גער אפלייגט אין דעם, פאר וואס פאלקט איהר איהם נישט אין
גאנצען! ה' אויסשקנין זאגט, אז ווען ער וועט אפלאזען די פאחן

פאחן נישט געמאכט. אדער איינגער מאן וויל חתונה האבען מיט א
יונג מיידל און אחר-העם קוקט צו געהן און זאגט איהם, אז ער
געטט אויף זיך א גרויסע פארזאמלונגסלייגקייט ווען ער געטט אנויב,
דען עס וועלען זיין קינדער און אפשר וועט ער נישט זיין אין שטאנד
זיי אויסצוהאלטען און ערציהען, און אזוי ווייטער, און ווען דער יונג-
גער טאן וועט פאלגען אחר-העם, וועט ער נישט חתונה האבען, און
אזוי וועלען מוזן אלע יונגע לייט און די וועלט קאן חס ושלום קיין
קיום נישט האבען. זיין! צופיעל פארזיכטיג מוז נישט צו זיין, רבותי!
דער וואס וויל האבען, מוז ריזיקירען. — אחר-העם, קאן מען ענט-
ווערען גאנץ קורץ — נישט אזוי ווי דער געדאקטאר פון "הצופה"
האט געטאן. מען קאן בלייב זאגען: דער אחר-העם! די גאנצע צייט
שרייט איהר, אז מען דארף אראפגעטען די אפעקונסטונא פון ישוב
ארץ ישראל, אפשר איז מעגליך איהר זאלט אויף אראפגעטען אייער
אפעקונסטונא פון איהם?

עס איז שוין בילעבען צייט, אז דער ישוב ארץ ישראל זאל
פטור ווערען פון אחר-העם אפטרופסות אויף!

אין דער צייט וואס די גאנצע פאליטישע וועלט קוקט אויפ'ן
ווייטען מורח און ערנאמטעט מיט אונגעדולד, צי וועט ארום א
קריעג צווישען רוסלאנד און יאפאניע, אדער זיין, — אין דער
זעלבער צייט איז פלוצלינג ארום א קריעג צווישען הערצלען און
אויסשקניען. אמת, עס נישט זיך נישט קיין בלוט אין דיעזער מלחמה,
אבער מינט פארגיסט מען אסך. — אנגעהויבען די מחלוקת האט
אויסשקנין מיט זיין "אפענעם בריף צו די געלענאמען פון זעקסטען
קאנגרעס". עס האט זיך געמאכט, אז דאס איז גלאט א קונץ געמאכט
און נישט מעהר. אלענפאלס, האב איך אזוי געקוקט אויף דעם. דען
א מענטש וואס קאן האבען געדולד ביי אזא ענין, צו בערעכענען, אז די
מעהרצאהל פון קאנגרעס פאר אויפגאבן איז בנטימרא "גדה", דער
מענטש מינט נישט ערנסט, גאר גלאט אזוי א שפרונג געטאן און
וואס געוועלטיגט אויף דער וועלט איז נעקד, ווארום מע זעהט דאס
און מע הערט דאס און מע קאן דאס אנטאפען.

17.

"דער גרעסטער סוד צו זיין שטענדיג אויפגעלייגט — נישט צו לאזען
זיך צום הארצען די הכלי העולם, נארישע זאכען". (אזוי זאגט סמאילס).
און איך זאג: דער גרעסטער סוד צו זיין שטענדיג אויפגעלייגט — נישט
צו לאזען זיך צום הארצען פרעמדע צרות. דעריבער פליהט אפט
מאל דער ארימאן ביים גיר פון די מרעם, ווארום ער קאן נישט הערען
זיינע צרות.

18.

"נישט קיין ימים צעטיילען די פעלקער, גאר דאס יאס זיי
זענען נישט געבילדעט. (אזוי זאגט דזשאן ריזעקין). און איך זאג: נישט
קיין ימים צעטיילען די פעלקער, גאר די פעקקער צעטיילען די ימים.

19.

"קבייע צרות איז איינגעשליף א גאנץ נוסע ואך". (אזוי זאגט
איינער א בראמינער). און איך זאג: קליינע צרות איז איינגעשליף א גאנץ
נוסע ואך. גאר פאר יענעם.

(פארשטענדיג קומט).

איילט זיך אין מארק עפס איינצוקויפֿען. "דארף מען מאכען מיט איהר א שמועס, טראכט זי, אונ פארשיהען זי צו זיך אין קראס".

— וואוהין לויפסטו אזוי, מירל? שרייט זי איהר פון הינטען.

דער ווינט אפער האט פארשרינגען איהר פראגע מיט א צארנדיגען סיף. דערצו איז מירל געווען צופיעל פארטיעפט אין איהר אומגליק — זי האט לאזט פראגע גאר גיט פארנומען.

— מירל, וואוהין לויפסטו אזוי, מירל? — שרייט לאז ווידער אנאגענדיג זי געהנטער.

דאס מאל האט שוין מירל דייטליך געהערט, אז עמיצער שרייט איהר גאך פון הינטען; זי האט אפער א ציטער געטאן אונ האט מורא געהאט זיך אומצוקעהרען...

— דער ווינט ווארפט פון די פיס — סטארעט זיך לאז איהרע צושרייגען דעם ווינט, ווען זי האט זיך שוין אויסגעלייכט מיט מירלען — קום אנגעגאנגט דיר, וואס טראכט דיר אזוי?

— הא, לאז? — רופט זיך אן מירל מיט א יאסערדיג קול — איך לויף, איך ווייס דען וואו? דאס אומגליק טראכט מירל...

— וואס איז פאר איין אומגליק ביי מייע שוואגער? — שרענט לאז גיינעריג.

— מיין עופעלע — זיפצט מירל — האט געחאפט א פאך-קיהלונג, הוסט... געהט אויס ווי א ליכטעלע...

— נו, איז וואוהין לויפסטו? — רייסט זי לאז איהר, אונ האט שוין חרטה, וואס זי האט זיך גאך איהר נאכגעיאגט...

— צום רופא, מאסער וועט נאט רחמנות האבען אונ...

— צום רופא, אזוי שפעט? — לאזט איהר לאז גיט ענדיגען — פאר וואס האט איהר עס פארלאזען?

— פארלאזען — זאגט איהר מירל, אונ האט מיט איהרע אנגעפרויענע גלויב הענט זיך אויסגעווישט די שרעקען, וואס האבען זיך איהר געוויזען אין די אויגען — מען זאל גיט זיך רינגען מיט די רעד, עס געהט דאך מעהר גיט אב ווי היילען זיך... איצט, זאל איין נאט רחמנות האבען, גריפעט איהר שוין אין העלדזל, אז...

— סא רעד גיט, מירל, אונ לויף וואס גיכער צום רופא!

— שוין דריי טעג מיט דריי געכט — הייבט אן ווייטער מירל אויסגייען איהר ביטער הארץ קליפענדיג — אז מען טרעט גיט אב פון איהר ווינקעלע, גיט מען עקט, גיט מען שלאפט, אונ דאס מינד מאסערט זיך, פאכט מיט דעם גשמהלע...

— מירל, איך האב קיין צייט גיט — האקט זי אונטער לאז — לויף גיך, דו וועסט איהם גאך טרעפען ביי מיטאג-עקטען, גאט וועט רחמנות האבען...

אונ ווישענדיג דעם שניי פון די אויגען, האט זי זיך א לאז געטאן גיך צום מארק צו אונ מירלען געלאזט פון הינטען.

מירל קוקט איהר גאך פון הינטען, ווי זי שפארט זיך מיט גוואלד אקעגען ווינט, שפאנט מיט אזויגע גרויסע טריט סארטעקס אונ א געדאנק לויפט איהר דורך אין קאפ:

— ס'איז ווייך הארץ די לאז איז, זי וויינט צו מיין אומגליק, געדארפט איהר עפס געלד געטען לייגען צושטייער פארן דאקטאר....

— זי קלאגט — טראכט דערנוייל לאז לויפענדיג — זאל מיר גאט גיט שטראפען פאר מייע זיגדיגע געדאנקען!... ער, דער

וועט זיין גאך ערנער, אפער באלד ווי ער זאגט, אז די פאהן איז גישט מיין ציוניסטישע, דארף ער דאך זי געוויס אנוועקלאזען.

גאך א מאל: אהין אפער א הער?

גישט לאנג האב איך געלייגט א מעשה וואס דער בעמארא בייגן" האט געבראכט מיט א קריסטליך יונגל אין קישינא, וואס יודען זענען איהם געפאלען אין גאס אונ האבען איהם געשטאכען אונ קיין פאליציי איז גישט געווען וואס זאל זיך אנגעמען...

דאס הארץ איז מיר איינגעפאלען פאר שרעק...

דערנאך האב איך געלייגט איין חפזשה פון קישינאפער פאר ליצימייסטער, אז דאס האט מען גישט א קריסטליך יונגל געשטאכען גאר א יודישען...

אונ מיר איז גרינגער געווארען אויפ'ן הארצען.

"אלץ דארף האבען מול, אפילו א ספר תורה פון היכל", אזוי זאגען אונזערע חכמים. א געווייז צו דעם סענען דיענען אט דיענער צופאל: איין אייגעס פון די "פרדים" אדער "לוחות אחיאסף" האט ה' טרדכי בן הכל הכהן דערציילט. אז אין אנהייב פון יאהר 1881 האט ער אנגעהויבען צו דרוקען אין "דאזוועט" די איבערזעצונג פון סמאלענסקי'ס ראמאן "קבורת חמור". גאר פלוצלינג זענען גע-ווארען די פאגראמען אונ ער האט אויסגעהערט עס צו דרוקען.

צוויי אונ צוואנציג יאהר האט ה' כהן געווארט אונ האט ווידער אנגעהויבען צו דרוקען זיינע איבערזעצונג פון "קבורת חמור" אין דעם זשורנאל "עווריטמאט סעמינארי ביבליאטעקא" (איצט: "עווריט-מאט זשורנאל"). אין אפאר ביכלעך איז דאס געגאנגען געדרוקט אונ האט ווידער אויסגעהערט — ווי עס ווייזט אויס צוליב די פרישע פאגראמען, וואס זענען געווען אין דעם יאהר.

אז עס איז גישטא קיין מול, איז האט'ט צערייט זיך!

בעל עצה.

אינ'ם פראסט.

(ערצעהונג).

דער אטעם האט איהר פארהאפט פונ'ם פראסט, אז זי איז ארויס אויפ'ן גאס. א שניידענדיג ווינט האט קלעגליך געפלאזען אין די קוימענס אונ אין די לעכער פון די אלטע הילצענע דעכער, האט פאנאנדער געפלאזען דעם שניי איבער'ן גאס אונ פארשטעלט מירלען דעם וועג.

אונ מירלען ארט גישט די קעלט, גישט דער ווינט, אין איהרע אויזערען קלינגען די הארצבלייטענדיג קרעכצען פון איהר קינד, וואס גוססט אין דער היים...

זי לויפט צום רופא! — דער ווינט שלעפט זי צוריק, דער שניי-שמויב שיט זיך איהר אין די אויגען, די פיס שלאנטען זיך איהר; זי הערט דאס אפער גישט אונ רייסט זיך פארטווערסט: טאמער! פריהער גאט דערנאך דער רופא...

פון הינטען יאגט זי אן לאז די גרעמערין. זי מיינט, אז מירל

שטיק וועג, עס איז קאלט. און דארטען ליגט דאס קינד און מאטערט זיך דערנווייל...

זי גיט א קוק -- זי איז גיט ווייט פון ברוך פערלעס מיט דער אלטער מוטער.

— מען דארף אריין געהן א פרעג מין — טראכט זי — מילא וואס קאן זיין?

— א גוט מארגען! — זאגט זי אריינקומענדיג און האט זיך גענומען ארוסקוקען אין צימער, צי איז דא גיט א ווארעמער אינווען אנצווארעמען זיך אביסל.

— א גוט יאהר! — בעגעגענט זי פערלע, ברויךס מוטער, איין אלטע, אבער נאך א גאנץ פעסטע יודינע, און פארשטעלט איהר דעם וועג, אז זי זאל ווייטער גיט געהן און גיט אנטראגען מיט זיך קיין קעלט אין יענע צימערען — וואס איז מירל — פרעגט זי — אין אזא וועטער?

— לייבע דער רופא איז דא? פרעגט מירל רייבענדיג זיך די הענט.

— דער רופא? שוואציץ! וואס דארף ער דא? — מ'האט מיר דארטען געזאגט, אז ער איז ביי אייך, באנקעס שטעלען אייך...

— מיר באנקעס? — שרייט אויס פערלע ביז — מיינע שוואים זאל מען שטעלען באנקעס!... ווער האט דאס אויסגעטראכט? דו ביזט געקומען טרייבען פון מיר קאמאנועס?

— זיין, באפיקע, — ענטווערט מירל זיפצענדיג — מיר איז גיט צו קאמאנועס טרייבען: אין דער היים ליגט מיין עופ'עלע, א פיצל קינד, געהט אויס, האט זיך פארקיהלט, דריי נעכט גיט גע- געשלאפען, הוסט, ווערנט זיך געבייך אין העלדזל, איין גאט...

— גענוג, גענוג, גענוג! — שרייט אויס פערלע פאר שרעק, פאכענדיג און שפיינענדיג — דו ביזט דאך אין א יודיש הויז, א שטוב מיט קליינע אויטשולדיגע קינדער, וואס ביסטו געקומען "בטלן" אהער?... דער רופא איז דא גיטא, געה דיר געזונטערהייט, געה, געה, געה... און האט אלץ מירלען געפאכט איבער'ן פנים ביז מירל האט זיך ביסלעכווייז ארויסגעשטופט פון מיר.

עטליכע סעקונדען איז מירל געשטאנען אויף יענער זייט מיר און האט גאר נישט געזעהן. דאס הארץ איז איהר געווען פארקלעמט, און די אויגען פארקלאסען מיט טרערען... א שטארקער פייף פונם ווינט האט זי אבער באלד געבראכט צו זיך, זי האט זיך ארייב גע- טאן איבער די אויגען, צונויפגעציפט פעסטער די פאקעס פון איהר אלטען מאנטעל און האט זיך געלאזען ווייטער.

— א מ'שעט א יודיגע — לויפט איהר דורך אין קאפ — אפילו אנצווארעמען זיך האט זי מ'ך גיט געלאזט.

— וויידיד! — פייפט איהר איצט דער ווינט פון הינטען בשעת זי לויפט איילענדיג זיך ווייטער.

דארטען אין דערהיים האט זי געלאזען איהר גחמ'ען. גחמ'ען, א שוסטער, זיצט אויפ'ן בעט געבען דעם קינדס ווייטע, וועלכע הענגט אויף א שטריק אנגעבונדען אויף א גאנצל צום סטעליע און וועגט עס.

שליסל, קאן זיך אליין גיט ספרנס זיין, דארף ער נאך האבען א ווייב מיט קינדער... איין אומגליק, ווינציגער מיט א קבצ'ע וועט אויסוואקסען אויף קהלים חשבון...

— וויידיד! — האט דער ווינט שטארק געפייסט זיך באנגלענדיג מיט מירלען.

מירל איז אריין אין פארהויז צו לייבע דעם רופא, האט אראב- געטרייסעלט דעם שניי פון די קליידער, אבגעקלאפט די גרויסע מענישע שטימוועל, וואס זי האט געטראגען, עטליכע מאל אנגע- "כנקע"ט אין די קאלטע הענט, און אריין אין קיך.

— גוט מארגען! — זאגט מירל מיט א פארשטיקט קול. — גוט יאהר! — האט איהר געענטווערט אונצופרידען א צעשויערעטע מויד, בעמערקענדיג דעם שניי, וואס מירל האט מיט- געבראכט אויף איהרע גרויסע שטימוועל.

— דער רופא איז אין דער היים? — פרעגט מירל.

— אויף וואס דארפט איהר איהם? — א פיצל קינד ליגט און פאכט מיט דעם ג'שט'עלע, איין גאט זאל...

— ער איז אט ערשט אונזע צו ברוך פערלעס — קאנט איהר די מויד נישט ענדיגען — שטעלען באנקעס דעם טאטען זיינעם... — א גרויסער מעניש — חאפט אונטער מירל, פאברעכענדיג די הענט — און דאס איז דאך א פיצל קינד, ווערנט זיך מ'ש... — די וויסעלעטע איז דאס ביי אייך? — פרעגט די מויד מיט א ביז געלעכטער.

די וויסעלעטע — זאגט איבער מירל פרוגנדיג, דער אנדערער וואלט מיינען א גאנץ פעלד האב איך זיי — דאס און מעהר גיט!... 6 יאהר נאך דער חתונה, קוים דערלעכט — צוויי, גיט היינט געדאכט, גיט פאר דיר געדאכט בעגראבען שוין, און איצט...

— טא לויפט גיך — לאזט איהר די מויד גיט ענדיגען — איהר וועט איהם נאך אפשויר אנגאנען, ער איז גיט לאנג אונזען.

— דריי טעג מיט דריי נעכט — נעכט ווייטער מירל — אז מען...

— איהר וועט שפעטער רעדען, געהט — ווייזט איהר אן די מויד מיט דער נאסער האנט צום מיר — שטעהט גיט, געהט!...

— די מיר מאכט צו — שרייט זי איהר נאך, עס איז גיט זומער!... נאך אלע שלעפערונגס די מיר צומאכען און די פארלאנגע וואשען...

ברוך פערלעס איז דא צוויי אין שטערטל, איינער האט איין אלטען פאטער, דער צווייטער איין אלטע מוטער. מירל געדענקט ברוך פערלעס, אבער צו וועלכען האט זי פארהערט.

אז זי איז אפגעגאנגען א שטיק וועג, דערמאנט זי זיך, אז זי האט פארגעסען צו וועלכען ברוך פערלעס.

— א יודיגע בלייבט א יודיגע — מורמעלט זי שטיל — א זקון פון א קאין...

— וואס מוט מען איצטער? — טראכט זי — געהן צווייט א

רעמען זיך, גיט שלאפען, חלילה, נאר אזוי, די בייגער מיינע זאלען, מיר א ביסל אפגעהן, חלילה, גיט שלאפען, נאר עטליכע מינוט ביי וואנען זי וועט מומען מיט'ן רופא... זי שלאפט, דאכט זיך, איצטער נאכץ רוהיג...

אונטער אונטער דיג אזוי ווארפט ער א בליק אויפ'ן וועג אונטער הייבט אן צו קריכען אויפ'ן אוינען, ער דערפיהלט באלד די ווארעמקייט, הייבט אן צו ארבעטן פאר פארגעניגען... "הוא א-הא-א, ווי ווארעם! א מחיה!" אונטער אונטער, פאנוואליקע, פאנוואליקע ציחט ער זיך אויס אין דער לענג מיט'ן ריקען אראפ, קלעבט זיך איין אין די ווארעמע שטייגער אונטער — עס געדויערט גיט פיער, אונטער ווערד שטארק איינגעשלאפען...

מיט'ן האט שוין געפונען דעם רופא ביי פרוך פערלעס. ער האט אפער באלד גיט געקאנט געהן מיט איהר — ער איז נאך געווען געשעפטטיג מיט זיינע פאנגעס. ער האט זיך א ביסל אפגערופט אונטער טכטיח געווען באלד צו מומען. זי איז געווארען ביי זיך א ביסל מונטערער, אונטער איהר האפנונג, א ביסל שטארקער.

זי האט זיך א ביסל אנגעווארעמט אונטער זיך געלאזען געהן א היים עס האט שוין אנגעהויבען ווערען טונקעלער, דער פראסט האט זיך צו דער נאכט אנגעהויבען צו פארשטארקערען, נאר דער ווינט איז א ביסל שטילער געווארען.

זי געהט, זי איילט זיך... אונטער די פיס סקריפעט דער שניי, פון מויל אונטער פון נאז שלאגט איהר א פארע.

אין קאפ אונטער אין הארצען איז איהר פוסט, זי פיהלט נאר — ווי קאלט עס איז אונטער נאך ווי קומט מען גיכער א היים...

נאר אט אט, באלד — זי איז שוין ביי איהר קליין הייזל, דאך מען ביין עק געסעלע, ווי מען געהט צו די מיהלען, זי אטעמט אויף פרייער אונטער קלאפט אין מיר...

— נחמן, עפען, נחמן, נחמן!... די מיר מוז מען האלטען שטענדיג צוגעשפארט, זי מאכט זיך גיט גוט צו, עס געהט אן קעלם. איצטער איז זי צוגעשפארט, נחמן שלאפט ווי א גע'הר'עטער, מיט'ן קלאפט זיך...

— נחמן, עפען, עפען! קיין ענטווער.

— עפען! עפען! איהר ווער פארפרידען, נחמן, עפען, עפען!... איהר איז שרעקליך קאלט געווארען אין די הענט קלאפענדיג זיך. זי לייגט צו דעם אויער צום מיר אונטער זיך איין: דער ווינט וואלטעט אין קיינעם, אונטער איהר גיט זיך אפ, ווי א שוואכער קרעכץ, א שטיל קינדערש געוויין טראגט זיך אין דער לופט...

— וועה איז מיר! דאס קינד וויינט, אליין, וואו איז ער דאמטען פארפאלען געווארען?...

— נחמן! — גיט זי פארגעווייפלט א קלאפ מיט פיידע הענט מיט א שרעקליך געשריי...

אפער קיין ענטווער. זי געהט אפ פון מיר, לויפט צו צו איין פענגסטער, צו דעם צווייטן מען — מען זעהט אפער נאר גישט דורך דעם ריקען סלאי איין...

אויפ'ן גאס ווערד דערנוייל נאך טונקלער.

דאס שטובל איז קליין, צוויי קליינע פארפרידענע פענסטער-לעך, א נאכע פארלאנגע, פון סטעליע קאפעט פארשיטעלעט טראפען אונטער אין קיינעם וואנטעט דער ווינט...

שוין דריי געכט, אז ער האט גיט געשלאפען, גיט אויסגעטאן זיך, נאר ביי דעם קינדס וועג געחאפט מינוטענווייז א הורצען דרימלע. ער פיהלט זיך איצטער זעהר אפגעמאטערט, ער ניצט ביי דער וועג אונטער דער קאפ איז איהם ווי א שטיק בליי, אונטער די אויגען קלעפען זיך איהם.

ער וואלט אונטעקענעבען אלץ אבי מען זאל איהם לאזען ארויסקריכען אויף א ווארעמען אוינען אונטער לאזען איהם איינגעשלאפען, אפער איינגעשלאפען אזוי שטארק, אז ער זאל פארגעסען דעם פראסט, די נאכע שטיוועל, דעם פוסטען טאגען, דאס חארבלען פון זיין קינדס העלדזל...

דער שלאף מאטערט איהם אונטער דאס קינד איז גיט רוהיג, ער קאן פון איהם גיט אפטרעטען.

א קינד מאטערט זיך — טראכט ער דרימלענדיג — וואס האט עס געזינדיג?

— שא מיין קינד, שלאף, מיין טאכטער — זינגט ער איהר וועגענדיג זי מיט א הייזעריג שילעפערדיג קול אונטער מידער קאפ איז איהם אראפגעפאלען אויפ'ן וועג, וועלכע געווענט זיך שוואך היין אונטער צוריק אונטער די אויגען האבען זיך איהם פארמאכט...

שלאפענדיג האט זיך איהם די וועג ארויסגעגלייטשט פון אונטער'ן צוקאפען...

עס האט איהם א שטארקען שוידער געטאן אונטער ער האט זיך אויפגעחאפט דערשראקען, עטליכע סעמונגען רייבט ער די אויגען אונטער קוקט זיך ארום וואו איז ער, דאס הארץ קלאפט איהם שטארק אונטער ער פיהלט זיך זעהר אונטערויג.

ער הייבט זיך אויף אונטער בייגט זיך איבער איבערן וועג. דאס קינד איז שטיל געווארען, דאכט זיך איינגעשלאפען, עס וויינט גיט, נאר קוים וואס עס אטעמט, מען הערט, אז יעדער אטעמט צוויי בייסט זיך דורך מיט גוואלד דורך דעם פארלייגטען העלדזל...

ער געטראכט דאס בלייכע געזיכטל, די פארמאכטע אייגעלעך, דאס קליינע געזל, די רינגע בלויע ליפעלעך.

ער דריקט צו זיינע האלטע ליפען צו איהר בלייכען קאלטען שטערען...

— זי שלאפט, דאכט זיך, רוהיג — זאגט ער צו זיך — גאט וועט רחמנות האבען, מען דארף איהר נאר געסער איינגעקען, ס'איז איהר קאלט...

ער געמט א מישען פון בעט אונטער לייגט אויף איהר ארויף, הערט זיך איין — זי איז שטיל...

— גיטא זי נאך — טראכט ער — וואס ניצט זי דאמטען אזוי לאנג?

די קעלט געמט איהם דורך אונטער ער גיט זיך א טרייסעל, ער מאכט עטליכע טריט איבערן שטוב אונטער רייבט א האנט אן א האנט.

— אה, אביסעלע אנווארעמען זיך, דאס קינד זאל מיר לאזען, זי זאל שלאפען עטליכע מינוט רוהיג... אויפ'ן אוינען א טיילע אנווא-

ביינענדיג זיך איבער דער וויעג, און האט גענומען פארזיכטיג אויפֿ-
דעקען דאס בלאסע קינד...

באלד אָבער האט ער זיך אויפֿגעהויבן, פארקריטענדיג די גאז
דאס מינד איז געלעגען אין א בלאסע פאלטע שוויים...

דריי פאר אויגען האבען זיך אויף א מאל פרעגענדיג אויסגע-
גלאצט אויף דעם רופאים בריילען, דורך וועלכע אָבער מען האט גאר
נישט געזעהן... מירלען האט אָבער באלד געפֿיסט שוואַרץ, ווי מיט א
שוואַרץ קליין טעקערל. א קריץ געטאן אין מוץ, און אַרױס געטאן ביים
הארצען...

— איי, מיין קינד!! — איז זי מיט א גוואלדיגען נאכער אויפֿ-
געפאלען אויף דער וויעג.

מ. ערליך.

* * *

איך וועל געהן מיין יונגער וועקן, —
ס'איז א שאד די בעסטע יאהרען;
איך געדענק דאך אלע ערשטער,
וואו איך האב זיי אנגעווארען.

ב'קום פארביי א קליינעם שטיבל,
ב'האב געלערנט דארט אין חדר;
מיט א קאנטשיק ויצט דער רבי,
ס'נעמט מיין וועלע דורך א שוידער.

מיט א קאנטשיק ויצט דער רבי,
די תלמידים אין איין קלעמען — — —
קינדער יאהרען, שווארצע יאהרען,
זיין! איך וועל אייך יעצט ניט נעמען!...

געה איך ווייטער וועקן וועקן
מינע יאהרען, וואס פארפלויען;
שמעהט א שטיבלעך א קליינעם,
איינגעהויקערט איינגעבויגען.

און עס געפֿענט זיך א מירל,
און עס ביינערט זיך און סקרופעט,
מאטע-מאמע ויצט אין ווינקעל
און ס'קינד אין וועגל חלישעט.

און א שוועסטער שילט א ברודער,
און דאס לעמפלעך עס רויבעט — — —
יאהרען יונגע, יאהרען שווארצע,
זיין! איך קאן אייך איבער אויבעט!...

אברהם רייזען.

געלד.

(ענדע שטאט-פארנעמונג)

דא זעהען מיר, אז די אלע פארשידענע פראדוקטען דרומען
אויס זייער ווערט אין איין פראדוקט, אין דער בוסה, און ממילא
וועט זיין ד' בוסה דער "אלגעמיינער אויפֿדרוקער" פון אלע אויפֿגען

— בר-רר! — גיט זי זיך א טרייסעל פאר א מין מאדנער
אינערליכער קעלט.

— וואס טוט מען? — טראכט זי אין פארצווייפֿלונג און קוקט
זיך ארום.

קענען איבער פון א צווייטען הויז האט שוין ארויסגעשיינט א
פייערל. דארטען וואהנט רחל די בעקערין מיט איהרע דריי גרויסע
מירלעך. מירל לויפט אריין א היץ.

— האט רחמנות — שרייט זי אויס ביטער, אז רחל מיט איהרע
טעכטער האבען אויסגעלאזט די אויגען פאר שרעק: איין אויסגלייך, איך
זעה גאבן רופא, קוים געפינען איהם ארומגעשטעלט זיך א גאנצען
טאג אויפֿן פראסט, איך קום צוריק — די מיר איז פארשפארט,
קלאפ, קלאפ — ער געפֿענט גיט...

— ווער, נחמן? ער איז אינוועניג? — שרייט זי אלע אויס.

— אינוועניג ביי דעם קראנקען קינד.

— גיב אקארסט א סוס, ביי'לע — זאגט רחל — ער שלאפט
א נראי.

— קוקט! — כאפט זיך באלד אויף ביי'לע אנגעמענדיג מירלען
ביי דער האנט און לויפט ארויס פון שטוב.

מירל שטעהט ביי דער מיר און קלאפט און שרייט: "נחמן, נחמן!",
און ביי'לע האט זיך אנטעקענטעלט ווי א קאזאק אקענען פענסטער,
האט אויסגעשטרעקט א פענסטען קולאס, ווי זי וואלט זיך געגרייט
ברעכען א פענסטונג, און האט גענומען קלאפען אין פענסטער, אז
שטיקלעך אייז און שניי האבען געשפרונגען איהר אין פנים.

— באלד, באלד, באלד — האבען זיי דערקערט נחמן'ס פאר-
כריפטע כול.

אז זיי זענען אריין אין שטוב, איז שוין געווען גוט פינסטער.
— א שלימל — שרייט אויס מירל — לאזען א קראנק קינד,
קרענקען זאלסטו, אונ...

איהר איז אָבער גיט געראטען איצטער אויסצוגיסען איהר
ביטער הארץ: עס איז אנגעקומען אין דעם דער רופא.

— גושען אָבענד — זאגט ער — גאך אין דער פינסטער?...

— שלימל... פארחאפט זיך מירל באלד, נחמן, צינד אן אלייבט.
דער רופא לייגט אָב דעם קאלנער פון זיין פעלץ, ווישט ארום
די אנגעפרייטע וואגסען און קוקט זיך ארום, וואו זיך צו זעצן.

אָט דא, אָט דא — ווייזט איהם אן ביי'לע דער ביי אויף א
בענקל.

— וואס מאכט איער חולה זי שלאפט? — פרעגט ער און
נעמט אראב זיינע בריילעך, ווישט זיי אויס גוט, בעטראכט זיי קענען
לעמפל און זעצט זיי ווידער ארויף אויפֿן גאז.

זי שטאפט — גענומען נחמן — שוין פון א היבשע וויילע.

— א נו — זאגט דער רופא — נעמט ווער דאס לעמפל, ווייזט
מיר דעם חולה.

ביי'לע האט גענומען דאס לעמפל, און אלע פיער האבען ארום
גערינגעלט די וויעג.

— אויף וואס האט איהר עס אזוי פיעל איינגעטולעט?
א הער, א הער א בוסל גענומען דעם פייער — זאגט דער רופא, אייך-

אנגערופענע סחורות-ווערט. ווען 1 פראדוקט שפיגעלט אין זיך אַב-
 די ווערט פון א סך פראדוקטען — דאן געקומט שוין די ווערט
 פון יעדע פראדוקט א געוויסע צורה.

אין פארטע I, ווען דער מויש איז גאָר פארגעקומען זעהר זעל-
 טען אונ אפילו אין פארטע II, האבען מיר גאר געקאנט וויסען די
 ווערט פון יעדע פראדוקט דאס אינ'ס פערנלייך מיט דעם איינצי-
 גען פראדוקט. אויף וועלכען ער ווערד גלייך פארמאישט דעם ווערט
 פון דער בַהמָה האב איך גאר געקאנט וויסען, ווען איך האב אַקענטען
 געשטעלט די האק, אויף וועלכע די בַהמָה איז געווארען פארמאישט.
 קום אָבער האט זיך גראד גיט געמאכט ביי א צווייטער גרופע איין
 איבעריגע האק אָדער איין אנדער פראדוקט, אָדער ווען די גרופע
 האט בכלל גיט גייטיג געהאט צום געברויך א בַהמָה, האבען מיר
 דענסטמאל אויף גיט געקאנט וויסען די ווערט פון דער בַהמָה, ווייל
 איין פראדוקט שפיגעלט אין זיך אַב די ווערט אויף סעהר גיט ווי
 פון איין פראדוקט. אין פארטע III איז אָבער גאנץ אנדערש. דא
 דריבען אויס זייערע ווערטען א סך פראדוקטען אין איין פראדוקט —
 אין דער בַהמָה, אונ ממילא ווערד איין סחורה — די בַהמָה, דער
 אויסקריכער פון א סך סחורות-ווערט.
 אין פארטע II, איידער מיר האבען איבערגעקעהרט די פאר-
 גלייכונג, ווען דער מויש האט אונז זיך פארגעשטעקט אין אזא פארטע,
 אז 1 סחורה, די בַהמָה איז גלייך צו א סך סחורות, זענען גאָר די געלד-
 סימנים גיט געווען אזוי פולט, ווייל די ווערט פון א סך סחורות האט
 זיך גיט אָבערשפיגעלט אין איין פראדוקט. גאר די ווערט פון איין
 סחורה אין א סך פראדוקטען. די ווערט פון דער בַהמָה האט זיך אָב-
 געשפיגעלט אי אין א שווערד, אי אין א האק, אי אין א פאר טעפ
 אז'וו: איצט. (אין דער פארטע III) ווען מיר האבען שוין איבערגע-
 שטעלט די פארגלייכונג, קומט דאָ אויס, אז סיעל פארשידענע פרא-
 דוקטען פארגערשען זייערע ווערטען אין איין פראדוקט אונ ממילא
 ווערד דער דאזיגער איינציגער פראדוקט דער אלגעמיינער אויס-
 דריקער פון אלע אנדערע פראדוקטען.

מיר מוזען געטערקען, אז דאס איבערשטעלען די פארטע II:

אין האק		אין בַהמָה איז גלייך צו
" שווערד		
" אַקטל ווייץ		
צוויי לעהטענע טעפ,		

אויף פארטע III:

אין האק		זענען גלייך צו 1 בַהמָה,
" שווערד		
" אַקטל ווייץ		
צוויי לעהטענע טעפ,		

איז גיט גאר א מאטעמאטישער איינפאל, גאר דאס לעבען נאך האט
 דאס ארויסקערפערט.

ווען דער מויש צווישען די גרופען האט שוין אנגעהויבען פאר-
 צוקומען זעהר אָפט, ווען די גרופען, צוליב די שותפות'דיגע אונטער-
 געמונגען, פלענען שטענדיג מאכען צווישען זיך געשעפטען, —
 פלעגט יעדע גרופע מאקי סטארען זיך צו פאראיבגינגען א פראדוקט.

II די פארטע III:

אין שווערד		— אין בַהמָה.
צוויי פילען		

אָט די סחורה, וועלכע איז געווארען דער
 פארמיטלער פון אלע איבריגע סחורות, איז גע-
 ווען די ערשטע געלד אין אונזער געשיכטע.

ווי מיר זעהען האבען אין די ערשטע צייטען געדיענט אלס
 געלד גיט דאס טעמאלען, גאר אויף אנדערע פראדוקטען, איבער-
 הויפט אזיגע פראדוקטען, אין וועלכע אלע האבען זיך גענייטיגט.
 אין פארשידענע צייטען האבען אלס געלד געדיענט אויף פארשידענע
 סחורות, דאס האט זיך געווענדט אן די פארטע פונם לעבען אונ
 פון די געדרינגונגען אין יעדער צייט. ביי די שבתים, וועלכע האבען
 זיך געשעפטמיינט מיט גענעג, האבען פילען געדיענט אלס געלד; ביי
 די פיהטיגערער שבתים האבען געדיענט אלס געלד פארשידענע פארטען
 בַהמָה; ביי די אַקערבויער — שַקלאפען אונ לאנדווירטשאפטליכע
 געצייג; ביי די שבתים, וועלכע האבען געפיהרט מלחמות — פארשיי-

ווערמען פון אלע סחורות אין דער וועלט, חוץ זיין אייגענע
וועלט, ווען מיר ווילען וויסען די וועלט פון דער בהמה, וועלכע
דיענאט אדס פארמיטלער צווישען די סחורות, מוז איך זי פארקלייכען
און אקעגענשטעלען מיט אנדערע סחורות, מיט א האק, מיט א שווער
אזיוו, זי אליין, קאן איהר אייגענע וועלט מיט אויפדרוקען, מען קאן
נישט זאגען, למשל, איין שאף איז גלייך צו איין שאף — דאס וואלט
געווען זעהר קאמיש. און דעריבער איז טאקי אונז פארמיטלער נאך
אויך נישט געווען די העכסטע צענטראלע פארמע פון מייש. מען
האט געמוזט געפינען אזא פארמיטלער, אין וועלכען עס האבען גע-
קאנט ווערען אויסגעדרוקט די ווערמען פון אלע סחורות אין דער
וועלט, אפילו זיך אליין אויך און דאס האט נאר געקאנט זיין געלד
אין דער פארמע פון מטבעות.

מטבעות זענען געשטעמטע לטע געלד.

ווען דער מייש איז שוין געווארען א בעשעפטיגונג, און וועלכע
מען האט שוין נישט געקאנט אויסקומען, ווען אין דעם מייש האבען
שוין איין אנטוויקלעטע גענומען א סך מענשען פון דער געזעלשאפט, האט
יעדע מליכה געמוזט זארגען, ווי צו פארקלייכערן די מענשישע זייט
פונ'ם מייש. זי האט געמוזט מאכען אזוינע געלד, וועלכע אלע זאלען
גלייך וויסען די געוויקט און די גרויס איהרע. זי האט דעריבער אפ-
געשטעמטע אלע אויף יעדער שטיק מעטאל, וועלכער איז בעשטימט גע-
ווארען אלס געלד, די געוויקט און די פראצע. יעדע מטבע האט זיך
פארמישט לויט איהר פולער ווערט, נישט ווייניגער און נישט מעהר.
(איצטיגע מטבעות און אסיגנאציעס פראנצען איין אנדער באראקשער) (3).

די חתימה אויף דעם מעטאל האט נאר געווינען וויסעל און ווי
גרויס ס'איז איהר ווערט און איז געווען א מאס, מיט וועלכע מען
פלעגט אויסמעסטען די ווערמען פון די סחורות. ווען מען האט גע-
חתימט שטיקלעך מעטאלען האבען זיי שוין אויסגעהערט צו געזיכט
רען נאר אלס סחורות, וועלכע מאנען צופרידען שטעלען מעגליכע
בעדינגנס, נאר אויף אלס אויסדריקער פון אלע ווערמען אין דעם
לאנד, אלס סימבאל, אין וועלכע עס האבען זיך אפגעשפיעלט אלע
ווערמען אפילו איהר אייגענע ווערט, איהר מעטאלען ווערט. זיי
זענען געווארען די קאס, מיט וועלכע אלע מיטגלידער פון דער גע-
זעלשאפט האבען מקדים געווען אויסצושטעמען אלע זייערע סחורות,
און דעריבער האבען זיי געקומען א פעזונדערע בעדייטיג צווישען די
אויפריגע סחורות. אויסער דעם, וואס זיי זענען פראדוקטען, וועלכע
מאנען צופרידען שטעלען פארשידענע בעדייטיגען, זענען זיי אויך:

(1) א פארמיטלער ביים מייש.

(2) א סחורה, אין וועלכע אלע פראדוקטען
דרוקען אויס זייערע ווערמען.

(3) א בעשטעטיגטע מאס, מיט וועלכע מען

טאלענע געלד. פון זיינע ווערק קאן מען ארויס זעהן, אז אין יעדע
צייטען האבען געשפיעלט די ראקע פון געלד-בהמות.

(4) די ערשטע מטבע איז געשטעמטע געווארען אין גריכענלאנד
אין ערך 700-800 פאר דער קריסטליכער צייטערעכנונג. אין רוים האט מען
אפגעשטעמטע לטע ערשטע מטבעות נישט פריער, ווי 269 נאך דער
קריסטליכער צייטערעכנונג.

דענע פלי-זיין¹ און מעטאלען האבען אנגעפאנגען צו דיענען אלס
געלד ערשט שפעטער, ווען די מענשהייט האט שוין עררייכט א גע-
וויסע מדרגה אין דער ענטוויקלונג.² די אורזאכע, פאר וואס די אלע
אויפגעטרעהטע געלד זענען אומעטום פארביטען געווארען אויף
מעטאלען, ליגט אין דער טבע פון די מעטאלען גופא. מעטאלען זע-
נען געווען א סחורה, וועלכע אלע האבען דאס גערן גענומען, ווייל
פון מעטאלען פלענען די ווילדע שבתים מאכען פארשידענע פלי-
זיין, געצייג און ציהרונג, אויף וואס די מענשען זענען אין אלע ציי-
טען געווען גרויסע בעליגים; צווייטענס, קאנען מעטאלען בעסער
ענפילען די ראליע פון געלד ווי די אויפריגע סחורות. כל זמן די
אויפריגע סחורות: בהמות, פעלען אזיוו, האבען געדעקט אלס געלד,
האט געהאנט ווערען א מקור נאר דענקטמאל, ווען דער פארקויפער
האט געהאט אזא סחורה, וואס איז ווערט געווען נישט מעהר און
נישט ווייניגער ווי די פעל אדער די בהמה. ווען דעם מוכר'ס פראדוקט
איז ווערט געווען וועניגער ווי די פעל אדער די בהמה האט שוין
דער מקור נישט געקאנט אויסגעהערט ווערען, ווייל א פעל צעשיינען
אויף שטיקער האט נישט געלייגט: די פעל וואלט געדעקט אלע פא-
לארען אין נאנצען איהר ווערט; דאס גלייכען ביי בהמות. ביי מעטא-
לען איז דער חסרון נישטא, ווייל מעטאלען מאנען צעשיינען ווערען אויף
קליינע שטיקלעך, זייער ווערט ווערען זיי ביים צעשיינען נישט אן;
מעטאלען ווערען אויך נישט אזוי גיך פארדארבען, ווי אנדערע פרא-
דוקטען — זיי קאן מען האלטען לאנג און דאן פארגעמען זיי נישט
אזא גרויסען ארט ווי אנדערע פראדוקטען.

אט צוליב די אלע מעלות, וועלכע געפינען
זיך ביי די מעטאלען, האט זיך געשווינד אויסעטום
פארשפרייט דער מנהג צו געברויכען זיי אלס
פארמיטלער פון מייש.

דער פארמיטלער, ווי מיר זעהען, שפיגעלט אין זיך אב די

1 ביי די שבטים, וועלכע וואהנען ארום דעם טייך ירדן, האבען
האבען די פעלען פון ביבערס געשטעלט די ראליע פון געלד: פאר
א ווייסען פוקס פלעגט מען געבען 2 ביבער-פעלען, פאר א שווארצען
פוקס 4 פעלען, פאר שלייכער-שטיינער 16 פעלען. אויך אין היינטיגע
צייטען זענען נאך דא אסך שבטים, וועלכע ווייסען נאך נישט פון מע-
טאלענע געלד. די קרייזער וועלכע וואנדערן ארום אין די מקביות
פון קליין-אזיען מעסטען אויס די ווערט פון די סחורות מיט פערד
און שאף. אלס קליינעלד דיענען די פעלען פון וועלכע ביי די טא-
טארען, וועלכע וואהנען אין ניאנאס, זענען קור די פארמיטלער אין
מייש; ביי די וואנדער-שבטים אין פערסיע-שאף; ביי די צערקעסען
אקסען.

אין אפריקא זענען אלע סחורות פארקויפט געווארען אויף וואלץ;
וואלץ איז דארטען זעהר א מיינער ארטיקל און דעריבער איז עס
דארטען אנגענומען געווארען אלס געלד: וואלץ האט די מעלה, וואס
זי ווערט געוואוינען און געמאסטען אין פארשידענע חלקים. אין קליינע
און גרויסע, פאר א 14 יעהריגען יונגל האט מען געגעבען אין דאקוילא
12 פונט וואלץ.

2 דער גרויסער גריכישער פאט האמער, ווייל ער האט געלעבט
אין ערך פון 1200 יאהר איידער די קריסטליכע רעליגיאן האט זיך גע-
גרינדעט, ערשט אין זיינע ווערק ווענען דעם מייש, וואס איז פארגע-
קומען דענסטמאל צווישען פארשידענע שבטים און דערמאנט נישט מע-

קאן אויסטעקסטען די ווערט פון אלע סראדוקטען אין דער געזעלשאפט.

א. ש. זאקס.

ווי אזוי לערנען זיך די מענטשען רעדען?

דער מענטש הייבט זיך אן צו לערנען דאס לשון געוואהנליך איין עכץ פון 5-6 חרשים נאך זיין געבוירען ווערען, און לערנט זיך די ערשטע צייטען זעהר געשווינד. די מיינונג, אז צו צעהן יאהר ענדליך זיך שוין דער דאזיגער למוד, איז פאלש. דאס לערנען פונם לשון ציהט זיך ביים מענטש נאך זעהר לאנג, מאקי ביז אין דעם טויט אריין; ביז צו דער לעצטער מינוט פון זיין לעבען לערנט זיך דער מענטש צו נאך נייע ווערטער, וואס ער האט זיי פארדעם נישט גע- קאנט, און אויף נייע מייטשען פון אזויגע ווערטער, וואס ער האט זיי שוין לאנג געהערט. מיר וויסען דאך נאנץ גוט, אז דאס אייגענע ווארט האט ביי דעם מענטשען אין זיין יונגער איין אנדערען מייש, ווי אין די שפעטערע יאהרען. אז מען וועט פרעגן: למשל א קינד, וואס איז דאס ווארט "טאטע", וועט ער ענטווערען, אז דאס איז א מענטש, א הויכער מיט א לאנגער בארד, וואס ברענגט א סך מאל אהיים פון דער גאס צוקערלעך און טייל מאל אפילו קלעפ. דאס אייגענע קינד וועט נאך א געוויסער צאהל יאהרען שפעטער געבען א ברייטערע און רייכערע מייש דעם ווארט "טאטע"; שפעטער וועט שוין דאס ווארט בעדייטען נישט נאר א מענטש, וואס איז הויך, האט א לאנגע בארד און ברענגט אהיים צוקערלעך און קלעפ, נאר א מענטש, וואס ארבייט פאר די פרנסה פון דער גאנצער משפחה, וואס ער האט אמאל חתונה געהאט מיט דעם יונגלס טאטע, וואס ער וועט אמאל ווערען אלט, און דאס יונגל וועט איהם מוזען אמאל מיט זיין אייגענער ארבייט שטיצען און אזוי ווייטער. פאר דאס אבער קאן מעגליך זיין, אז דאס יונגל וועט שוין פארשטעהן, אז נישט יעדער טאטע איז הויך און מוז דוקא האבען א לאנגע בארד; און וואס ווייטער דאס יונגל וועט עלטער ווערען, וואס רייכער ער וועט ווערען מיט געדאנקען, דאס מער מייש געקומען די ווערטער, וואס ער בענוצט זיי שוין פון לאנג; א סך מייטשען פון די ווערטער, אזוי ווי מיר האבען געזעהן, ווערען פארשוואונדען. נאר בכלל קומט אויס, אז וואס עלטער דער מענטש ווערד און ביז זיין לעצטע שעה געקומט יעדעס ווארט ביי איהם וואס אמאל מער מייש. מיר נעמען נאך א מושל: וואס קאן, צום ביישפיל, זאגען א צעהן-יאהריג יונגל ווערען דעם ווארט "באהן"? אים געסטען פאל האט ביי איהם דאס דאזיגע ווארט די מייש: "באהן" איז א מאשין, וואס קאן דעם מענטשען פיהרען זעהר געשווינד און ווייט. איצט לאמיר פרעגען דאס אייגענע יונגל נאך דעם, ווי עס איז אויסגעוואקסען, האט געענדיגט אינשעניער און איז אליין געווארען א מעכאניק אויף דער "באהן", וואס דאס ווארט איז מייש? ער וועט איצט אין שטאנד זיין צו זאגען גאנצע מעג און דער מייש פון דעם קליינעם ווערטל וועט נאך אלץ ביי איהם קיין סוף נישט געמען. דאס אייגענע קאנען מיר זאגען פון דעם ווארט "הויבעל" ביי דעם יונגל, ווען ער איז אלט 10 יאהר, און דענסטמאל ווען ער איז שוין געוואקסען און איז גע-

ווארען א סטאליאר. ווייל מיר ווייסען, אז עס איז נישט דא קיין שום זאך און קיין שום ווארט, וואס דער מענטש זאל נישט קאנען דערי- בער אפילו אין די עלטסטע יאהרען געוואהר ווערען עפס גייעס. ווייל מיר ווייסען ווייטער, אז דענסטמאל ווען דער מענטש ווערד גע- וואהר גייע זאכען (און דאס דויערט ביז איז די לעצטע מינוט פון דעם לעבען), ווערד ער אין איין וועגס געוואהר גייע ווערטער און גייע רעד, מוזען מיר אלזא קלערען, אז דאס לערנען פונם לשון ביי דעם מענטשען געמט קיין מאל. קיין סוף נישט, נאר עס ווערד וואס אמאל שוואכער און איז צום שטארקסטען אין דעם מענטשען קינד- דער-יאהרען. איצט קאנען מיר זיך פרעגען, ווי אזוי לערנט זיך דער מענטש אין דער קינדערהייט אים רעדען? דא מוזען מיר געדענקען, אז דער מענטש געפינט זיך באלד פון געבוירענהייט אן אין א סוף א פערטער מדרגה, ווי אנדערע בעשעפענישען, א פויגעל, למשל, ווען מען זאל איהם וועלען אויסלערנען רעדען ווי א מענטש. דער פויגעל קומט ארויס פון פריאות, וואס האבען קיין מאל קיין שום לשון נישט פארמאגט, און דעריבער איז אונטערגליף איהם אויסצולערנען רעדען. דער מענטש אבער ווערד טאקי געבוירען אהן שום רעד; אין אנהייב פארשטעהט ער נישט קיין ווארט פון דעם, וואס מען רעדט ארום איהם און קאן קיין ווארט נישט רעדען, און מען קאן זיכער זיין, אז ווען מען זאל למשל א יודיש יונגל איבערלאזען אין גאנצען אליין אין א מדרגה, אז ער זאל אין די קינדער-יאהרען קיין שום מענטש נישט זעהן פאר די אויגען, וועט ער זיכער פון זיך אליין זיך נישט אויס- לערנען רעדען יודיש. ווייל דער מענטש קומט אבער ארויס פון א סוף דורות, וואס האבען גערעדט, ווערד ער באלד געבוירען מיט דעם כח פון דעם לשון; ער ברויכט נאר א קליינעם שטופ פון די מענטשען, וואס רינגלען זיין וועג ארום, אז ער זאל אין א קורצע צייט זיך אויסלערנען די גאנצע קינג פון רעדען; דער דאזיגער כח פון דעם לשון ווערד איהם גלייך איבערגעגעבען פון דעם פאטער גלייך ווי ער הויבט נאר אן בעשאפען ווערען.

דאס קינד זעהט, למשל, א גלעקל; דאס אויסזעהן פון דעם גלעקל, זיין קאליר לאזט אים אפער אין דער נשמה פון דעם קינד א בילד, וואס מיר וועלען עס רופען דאס זעה-בילד פון דעם גלעקל. אין דער אייגענער צייט הערט דאס קינד דעם קלאנג פון דעם גלעקל, און דאס בלייבט איהם אויף אין זכרון; מיר וועלען דאס אנרופען דאס הער-בילד פון דעם גלעקל. אז מיר וועלען בעשרייבען דאס זעה-בילד, וואס דאס קינד האט אין דעם זכרון, וועלען מיר דארט געפינען, אז דאס קינד האט אין דעם קאפ א בילד פון א קיילעכדיגע זאך, וואס גלאנצט אזוי ווי זילבער; אויבען אין דער הויף האט עס א קנעפל, ביי וועלכען מען נעמט אן דאס גלעקל מיט דער האנט; אונטער דעם דעקל שאקעלט זיך א שטיקל מעטאל, וואס מען רופט דאס "הערצל" פון דעם גלעקל; דאס דעקל אליין זעהט אויס אג- דערש אין פארשידענע צייטען, אין פארשידענע ערטער; ביי מאג האט עס איין אנדערען גלאנץ ווי ביי נאכט; ווען עס ליגט אויף דעם טיש קענענאפער דעם פענסטער אדער אין דער שוין פון דעם לאמפ, האט עס וידער איין אנדער אויסזעהן. ווי בשעת עס ליגט אין שא- טען. דאס הייסט, אז דאס קינד געקומט פון דעם גלעקל נישט איין איינציג זעה-בילד, נאר א סך בילדער, וועלכע נענען איינער פון דעם

אנדערען עטוואס פארשידען. גאר ווייל זיי אלע זענען צווישען זיך פער ערגליך, ווי פארשידען, מיטען זיי זיך אויס, און דאס קינד געדענקט, אז די דאזיגע אלע זעה-בילדער ווייזען אלץ אויף דעם איינעם גלעקל. דאס אייגענע קאנען מיר זאגען ווענען דעם הער-בילד פון דעם גלעקל: דאס קול פון דעם גלעקל איז גישט אלע מאל גלייך: ווען מען גיט א שטארקען ציה ביי דעם גלעקל, גיט עס ארויס איין אנדער קול, ווי בשעת מען ציהט עס פאמעליך, איין שטוב קלינגט עס אנדערש, אויף דעם הויף ווידער אנדערש. ווען דאס פענקסער געהט ארויס אויף א ליידענען הויף, קלינגט עס אנדערש, און ווען עס געהט ארויס אין א גארמען מיט געדיקטע ביימער. ווידער אנדערש: דאס הייסט, אז דאס הער-בילד פון דעם גלעקלס מול, איז גישט קיין איינציגס אין דעם זפרון, גאר דאס קינד געדענקט דאך, אז די דאזיגע אלע בילדער געהערען צו דעם איינציגען גלעקל. איצט ס'רעכט זיך, למשל, אז דאס קינד זעהט דאס גלעקל, און אין דער אייגענער צייט זאגט איינער פון די, וואס זענען אין שטוב, הויף ארויס דאס ווארט "גלעקל" און ווייזט אין איין וועגס אויף די זאך. עס איז בעוואוסט, אז ווען א מענטש זעהט א זאך און באלד גאך דעם אנדער פאר דעם הערט ער עטוואס דערמון, דאס הייסט, ווען דער מענטש בעמקט איינס גאך דעם אנדערען אין דעם זפרון אריין א זעה-בילד און א הער-בילד, פארבינדען זיך די בילדער אזוי, אז שפעטער ווען איין בילד מוקט איהם אין דעם זפרון אריין, דערמאנט ער זיך באלד פון דעם צווייטען בילד, למשל, אז דער מענטש איז אמאל געשטאנען אויף א פעלד און האט געזעהן די פויערען מיט סיערפעס אין די הענט שניידען די תבואה און זינגען עפס א דארפיש ליעדל, קאנען מיר זיכער זיין אז ווען דער אייגענער מענטש וועט גאך א זאגער צייט ווידער הערען דאס אייגענע ליעדל, וועט איהם זיכער שכוץלינג אין דעם זפרון זיך אויפנועמען דאס בילד פון דעם פעלד, פון די פויערישע קליידער, פון דער תבואה און די סיערפעס. דאס איז א שטענדיגער חוק אהן שום אויסגאהען, דער חוק ווענען דער פארבינדונג פון די זפרון-בילדער, איצט קעהרען מיר צוריק צו דעם קינד. עס זעהט דאס גלעקל און הערט אין דער אייגענער צייט בעמקט דאס ווארט "גלעקל". די ביידע בילדער, דאס זעה-בילד פון דער געשטאלט פון דער זאך און דאס הער-בילד פון דעם קלאנג פון דעם ווארט "גלעקל", זענען דעם קינד געגעבען געווארען בעמקט אין איין צייט און דעריבער פארבינדען זיי זיך צווישען זיך אויף אייביג: ווען דאס יונגל וועט זעהן א גלעקל אנדער ווען עס וועט זיך דער-מאנען פון דער זאך, וועט איהם באלד אריינקומען אין זפרון דאס דאזיגע ווארט. און שטארקט אויף: ווען דאס קינד וועט גאר הערען פון עמיצען דאס ווארט "גלעקל", וועט איהם דאס הער-בילד פון דעם דאזיגען ווארט אויפנועמען אין זפרון דאס בילד פון דער גע-שטאלט פון דער דאזיגער זאך, דאס הייסט, אזוי ווי ער וועט הערען דאס ווארט, וועט ער באלד פארשטעהן, פון וואס פאר א זאך דער שמועס געהט; און אין דעם שפעטסט דאך טאקי דער גאנצער מור פון דעם לשון: אז מען זאל זיך דערמאנען אן פארשידענע זאכען, ווען מען הערט פון יענעם מיל פארשידענע קולות אנדער ווערטער. ווען דאס קינד וועט זיך אויף דעם דאזיגען שטייגער אויס-לערנען א סך ווערטער און גאנצע זעצע וועט עס שוין זיך האבען

אויסגעלערנט דאס לשון: גאר געדענקען מוז מען, אז דאס איז ערשט די ערשטע העלפט פון דעם לערנען. דאס לשון בעשטעהט גישט גאר אין דעם, אז מען זאל פארשטעהן, וואס יענער רעדט, גאר אין דעם גאך, אז מען זאל קענען רעדען, אז יענער זאל פארשטעהן, דאס הייסט, גישט גאר דענסטמאל ווען איך בעקום דאס הער-בילד פון יענעםס ווארט, זאל אין מיין האפ אויפקומען דער געדאנקען פון דער זאך, פון וועלכער יענער שמועסט, גאר פארשטעהט אויף: איך ברזיך צו קענען ארויסגעבען פארשידענע קולות אנדער ווערטער, אז יענער זאל הערענדיג זיי אויפנועמען אין זיין זפרון די ביידער פון די זאכען, וואס איך שמועס פון זיי. די דאזיגע העלפט לשון, דאס רעדען ווערטער, הייבט זיך גישט אן ערשט גאך דעם, ווי די ערשטע העלפט דאס פארשטעהן פון די ווערטער, האט זיך געענדיגט, גאר ביידע העלפטען געהען בעמקט אין איין צייט: אזוי ווי דאס קינד האט זיך מוים אויסגעלערנט פארשטעהן דאס ערשטע ווארט, און דאס ערשטע ווארט איז גענוהעליך דער גאנצען פון דער מוסער, הויפט עס שוין אן צו פריווען דאס אייגענע ווארט ארויסצורעדען. אהת, אז דאס קינד איז געבוירען געווארען מיט א צונג גרייט צום רעדען, גאר דאך איז דאס רעדען גישט אזא לייכטע זאך, ווי מען מיינט. א לאנגע צייט געדויערט, איידער דאס קינד לערנט זיך אויס אזוי פארלייגען די צונג, די צייח, די ליפען און אנדערע מילען פון דעם מיל, אז עס זאל קענען ארויסרעדען דאס אנדער יענעם ווארט. א סך מאל רעדט דאס קינד דאס אייגענע ווארט מיט גרייטען, גאר וואס אמאל בעסער: עס הערט אלע דאס אייגענע גרייטע ווארט ארויסרעדען פון פארשידענע מענטשען און לויט דעם פאר-בעסערט עס אלץ זיין אייגען ווארט. ווען דאס קינד האט שוין א סך מאל גערעדט דאס אייגענע ווארט, דאס הייסט געריהרט מיט דער צונג און מיט אנדערע מילען פון דעם מיל, בלייבט איהם אין דעם קאפ דער זפרון פון די בענועגונגען, וואס ער האט געברויכט צו מאכען מיט דעם מיל: דאס וועלען מיר רופען דאס רעד-בילד פון דער שפראכע. דאס קינד ווייט גישט, אז עס האט אין דעם זפרון אזא בילד, גאר דאך האט עס און וואס ווייטער ווערט דאס בילד שארפער; דאס קינד קאן שוין יעדע מינוט גאנץ לייכט מאכען מיט דעם מיל אזוי ווי מען ברזיך. אין דער אייגענער צייט פארבינדט זיך זיך דאס רעד-בילד פון דעם ווארט "גלעקל" מיט דעם זעה-בילד און דעם הער-בילד פון דער אייגענער זאך. איצט, אזוי ווי דאס קינד וועט גאר זעהן א גלעקל, דאס הייסט, אזוי ווי עס וועט איהם גאר קומען אין דעם זפרון אריין דאס זעה-בילד פון דער זאך, וועט ער זיך באדד דערמאנען דאס רעד-בילד פון דעם ווארט "גלעקל", ער וועט זיך דערמאנען, ווי אחי ער ברזיך צו ריהען מיט דער צונג, כדי דאס ווארט ארויסצורעדען, און וועט עס ארויסזאגען. דא איז שוין געענדיגט די צווייטע העלפט פון דער תורת-הלשון. דאס קינד קאן שוין גישט גאר פארשטעהן, וואס מען רעדט צו איהם, גאר עס רעדט שוין ארויס וואס עס קלערט. ביידע העלפטען פון דער תורה ציהען זיך גאנץ לאנג, יעדע העלפט ווערט וואס אמאל גרעסער און רייכער.

ענדע קיבט.

פראקטישע ידיעות.

אויסצופרישען פעלצען. נעמט מען קארנקלייגן אין א שפעל, מען דערהיצט עס טרוקען אויף, אז מען קאן נאך די האנט אריינלעגען. די הייסע קליינע שיט מען אויפ'ן פעלץ און מען רייבט דערמיט די האר. נאכדעם ווי דער פעלץ איז שוין גוט אויסגעריבען קלאפט מען איהם אויס מיט א שטעקען און קעמט איהם אויס מיט א קאם. איז ער אזוי ווי ניי. דאס מיסעל איז פאר ווייסע פעלצען מיט לאנגע האר נישט גוט, דאס מוז מען נעבען דעם קרשנער צום פיצען.

אלערריי.

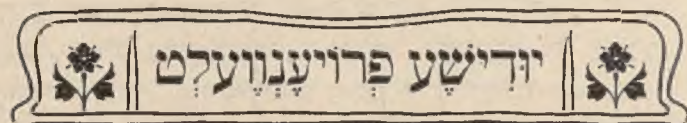
קיינער וויל העלמ'ס האנט. ווי עס איז בעוואוסט, קאן דער דייטשער קיינער מיט די לינקע האנט כמעט נאר נישט טון. ווי דאס בלאט "אילוסטראציע" פארניכערט איז די לינקע האנט פון קיינער וויל העלמ'ס א נעמאכטע.

באלד ווי דער נייגעבארענער פרייץ איז געקומען אויף דער וועלט האט איהם דער אקווער דאקטאר אנגעחאפט פאר די לינקע האנט אזוי אומגעשיקט, אז די האנט האט נישט געקאנט וואקסען און וי איז געווארען ווי געליימט. דער יונגער פרייץ, וועלכער האט וויער ליב געהאט צו רייטען, שפיעלען אויף א פידעל, וואלט עס מיט זיין געליימטע האנט נישט געקאנט אויספירען, ווען נישט דער אינזשעניר מעכאניק בירגבוים, וואס האט פאר איהם צוגעמאכט א האנט, וועלכע בענוענט זיך דורך עקסטרעישע קראפט.

די דאזיגע קיינערליכע האנט האט 16 קנעפלעך, דורך וועלכע עס ווערען אויסגעפירט אלע בענוענונגען פון דער האנט. ווען קיינער וויל העלמ'ס גיט, למשל, א דרוק ביי איין קנעפל בענוענט זיך איין חלק פון דער האנט, ביי איין אנדערן, נאר א פינגער. קיינער וויל העלמ'ס דרוקט ביי די קנעפלעך אזוי געשיקט, אז נאר דער וואס קוקט זיך גוט צו, בעמערקט, אז ער דרוקט עפ'ס אן און אז די בענוענונגען פון פון דער האנט זענען נישט נאטיירליך.

— דער מאטעריאלישער אנטיהער סאראסאוו. שוין דאס צווייטע יאהר, אז די מאטעריאלישע בענוענונג פאראינטערעסירט אלע איינפאלישע הערשער. דער הויפט-אנטיהער פון דער דאזיגער בענוענונג הייסט באריס סאראסאוו. ער איז נאך נאר יונג, האט זעהר גוטע פעהיג קייטען און דער עיקר מעלה זיינע איין, וואס ער האט פאר קיין שום נאך קיין מורא נישט. די טערקישע רעגירונג האט צוגעזאגט צו געבען 90,000 מארק דעם וואס נעמט איהם ברענגען טויט אדער לעבעדיג און ער געהט פונדעסטונגען אהן מורא ארום אין די טערקישע שטעט און דערפער. איינמאל האט מען געזאגט, אז ער האלט מלחמה ביים פולנארישען גרענעץ און אז מען שטאטענועט אויף איהם צווישען די בערג, און מען מוז איהם באלד נעמען געפאנגען. מיט אמאל קומט נאר אן א ידיעה, אז ער האט אונטער געמינעט קאזארעס, באנקען און איינגעבאהנגען אין נאר איין אנדער פראווינק. בשעת מען האט גע' מינעט סאלאניק, איז ער געשטאנען נישט ווייט, פארקליידט אלס קאטאלישער מאנאך, און האט זיך צוגעקוקט צום אומגליק, וואס ער האט געמאכט. זיינע לייט רופען איהם, קעניג באריס, און ער האט געשלאסען דעם טיטעל צו בעקומען עפענטליך. איינמאל האט ער מיט א קליינע צאהל פון זיינע לייט זיך אויפגעהאלטען אין א דארף, וואו ווי האבען געוואלט בעקומען נאך דערקושען, מיט איינמאל איז אנגע' קומען א ידיעה, אז טערקישע סאלדאטען קומען אן פון אלע זייטען אין זעהר א גרויסען צאהל. האלטען מיט ווי מלחמה איז געוועזען אונ' מעגליך, ער האט אפער דעם מוט נישט פארלוירען, ווארפט אייערע

געוועהר און מאדערען אין דעם סאראיי, האט ער זיי באלד בעפויילען. דעקט עס צו מיט זעק און טוט אייך אן אין פראסטע פויערישע קליידער. ווי האבען באלד אזוי געטאן, אז די טערקען זענען צו ווי געקומען האבען זיי נאר א קליינע צאהל פויערים געטראפען, א יונגער מאן האט די טערקישע סאלדאטען בעגריסט און ווי געפרעגט וועמען זיי זוכען. די בונטאווישציקע-האבען די סאלדאטען געענפערט—האט איהר אפער געזעהן וועלכע? זיין האבען די סאלדאטען פויערען געענפערט. — האט איהר אפער סאראסאוו געזעהן? האבען ווידער די טערקען געפרעגט?—אה, אז מיר וואלטען דעם הויקטא דא געזעהן, האבען די פויערען געענפערט—וואלטען מיר איהם געבונדען און צום גובערנאטאר אונטערגעשיקט, מיר האבען שוין פון איהם צופיעל געליטען. די טערקישע סאלדאטען זענען זיך געזאגט וויער ווען ווייטער, האבען געדאנקט דעם יונגען מאן, וואס האט מיט זיי אזוי פריינדליך גערעדט און ווי איז נאר אויף די געדאנקען נישט ארויפגעקומען, אז דער יונגער מאן איז דאס דער קעניג באריס, וועלכען זיי זוכען אזוי שטארק.

I. אקטעמיינע נייעס.

— אין האלענדער סינאג האט פרוי קרעמער, דאקטאר דער פילאנאפיע, פארגעשראנען, מען זאל פרויען צולאזען אלס פרעדיקערס זיין די קירכען. פון 19 שטימען זענען 9 געווען פאר דעם פארטראג און 10 גענען און נאר ווענען די אייגע שטימע מערער האט מען דעם פארטראג נישט אנגענומען.

II. יודישע נייעס.

— אין אקטאבער איז געווארען 10 יאהר נייט אין קרעמענשטאט (רוסלאנד) איז געגרינדעט געווארען א שולע פאר יודישע מיידלעך דורך די מידע פון די פרויען מייעראוויטש און יאריין, אין וועלכע עס לערנען א פאר הונדערט מיידלעך. די פארשטעהער פון דער שולע האבען בדעה עס איבערצומאכען פאר א האנדלעכע שולע. וואו די ארימע יודישע מיידלעך זאלען זיך קענען לערנען א מלאכה, צו דעם צוועק איז שוין דא 25 מיטגעט רובל.

די פרויען אין שוועדען.

עס איז בעוואוסט, אז ביי די פרויען פון די צפון-לענדער, איבערהויפט ביי די שוועדישע פרויען, איז דאס געזיכט שטענדיג פריש און האט תמיד א צארטען, איידלען קאליר. דאס האבען זיי צו פארדאנקען זייער לוקס צו מאכען פארשידענע גימנאסטיקע אויפ'ן פרייען לוקס. אינאיינעם האבען זיי ליב צו רודערען און צו שייפען זיך מיט לאדקעס אויפ'ן וואסער, מיט וועלכע שוועדען איז בייך.

די שוועדישע פרויען זענען זעהר געשיקט אין רודערען און פארשטעהען זעהר גוט צו קירעווען זייערע גענעל-שיפלעך אויף די רוישענדע וואסערען.

צוליב זייער לוקס צו בענוייען ווי געשיקט זיי זענען אויפ'ן וואסער, צוליב זייער פארנומען זיך ווער וועמען וועט קענען איבער' יאגען, מוזט זיי אויס צו פארברענגען פיעל צייט אויף די טייכען, וועלכע שניידען זיך דורך געדיכטע וועלדער, און דארטען אטעמען זיי איין פרישע לוקס. די דאזיגע פרישע לוקס שטענען זיי איין סעעה

אין די לונגען ביים שטארקען בענועגען זיך בשעת רודערן און אָטעמען איין א גרויסען טייל געוונטען זייערשטאף.
נישט נאר אין די יונגע יאהרען איז דאס געזיכט ביי די יונגע-דישע פרויען שטענדיג פריש און האט תמיד א געוונטע פארב. נאר אפילו אין די מיטעלע יאהרען. אין א זיכערדיגען טאג קאן מען זיי בענענגען הונדערטער און אפילו טויזענטער-ווייז. ווי זיי רייסען דורך מיט מיט א וועג צווישען די וואסער-פעלדען. דאס רוב צייכען זיי זיך אויס מיט זייער מוטיגקייט אין הערעכט, בשעת זיי קירענען זיך אויס מיט זייערע לאדקעס פון די רוישענדיגע חוואליקס, ביי די גרעסטע געגענס און שוואמען. קוים קומט נאר דער הערעכט, בייטען אויס די שוועדישע פרויען זייערע זעלען אויף רודערס און רודערן מיט זיי קונציג און געשיקט און פיהלען זיך אויף דעם וואסער אזוי בעמוועס ווי ביי זיך אין דער היים.

ווען דאס שוועדישע פאלק וואלט נישט ליב געהאט אזוי די פרייע גאטור, נאר ער וואלט בעסער גענועמען פארשפארט ביי זיך אין שטוב, וואלט נישט געהאלפן די פיעל וואסערען און וועלדער, וואס געפינען זיך אין לאנד, צו מאכען איהם געוונט און שטארק. נאר צו זייער גליק ליבען די שוועדען זעהר די גאטור, און קאנען זיך נישט זאט אנקוקען אויף יעדען טייכל, וואס שליונגעלט זיך דורך וואלד.

די אייגנאהער פון די צפון-לענדער זענען פרייהליכע לעבעגס-לויסטע מענשען און דאס אליין גיט צו זייערע געזיכטער א צופרי-דענע, גליקליכע מינע. צוליב די שטענדיגע צופרידענהייט פיהלען זיך אלע שוועדישע אייגנאהער זעהר גוט.

און טאקי דעריבער איז אין די לעצטע יאהרען אזוי גרויס געווארען דער חיש צו גערייזע יענע צפון-לענדער, ווייל אויגן בענקט זיך זעהר נאך איין אמת'דיג לויסטענען געלעכטער, וועלכע מען קאן נאר הערען ביי די גרענען פון דעם קאנדינאווישען האלב-אינזל.

איבערהויפט זארגען די פרויען פון די צפון-לענדער פאר די שייגקייט פון פנים און קערפער. צו דעם צוועק איז דא אין יענע לענדער פיעל בעדער, וואס זענען איינגעריכטעט מיט דעם גרעס-טען פראקט.

די פרויען פון שטארקאקאלס (די הויפטשטאדט פון שוועדען) געמען נישט וועניגער ווי צוויי מאל אין דער וואך וואנעם. א גרויסע צאהל דיענערשאפט זענען געשעפטליג צו היינען און פוסצען די האר און דעם קערפער פון די פרויען און ווענדען אן גרויס מיה צו פארציילען און צו פארשענערען די הויט פון גאנצען קערפער.

צו די וואנעס ווערד געברויכט ווייכע זייף, וועלכע בענייטיגט אלע קארטשעס פון דער הויט, און גיט צו דעם געזיכט איין איי-דעלקייט. באלד ווי די שוועדישע פרויען געהען ארויס פון דער ווארעמער וואנע געמען זיי א קיהלען טויש, כדי זיי זאלען זיך נישט פארקיהלען ארויסגעהענדיג פון דער ווארעמער וואנע אויף די קאלטע לויפט אין דרויסען.

זעהר אפט לאזען זיך די שוועדישע פרויען נאך דער וואנע מאכען מאסאזש, און מער ווי אומעמוס איז דאס איינגעפירט אין שטארקאקאלס, וואו דער מאסאזש האט אנגעהויבען די ערשטע פע-

נאכט צו ווערען און פון דאך האט זיך עס פארשפרייט אין אלע לענדער. איבריגענס, מאכען זיך די שוועדישע פרויען מאסאזש נישט נאר נאך א וואנע, נאר ביי יעדע געלעגענהייט, אזוי אז דאס מאסא-זשירען זיך איז דאך געווארען א סאך געברויך, און וועלכע מען קאן נישט אויסקומען. די שוועדישע פרויען זענען זיכער, אז דאס מאסאזשירען מאכט איינדקער דאס געזיכט, געשיקטער אלע תנועות און בענוענגען, און פאריונגעכט בכלל דאס גאנצע אויסקוועהן.

די שוועדישע פרויען פארשטענען זעהר גוט איינצוארדענען די וויכטיגקייט, זיך בעליבט צו מאכען ביים מאן דורך זייער שטענ-דיגע פרייהליכקייט, און צו ערציהען זייערע קינדער אלס געוונטע, ארעמליכע און געליכע מענשען פאר זיך און פאר די וועלט.

ש. דיבערגאן.

דעראקטאר: מ. ספעקטאר

פערלאג פאלקסבילדונג.

הוצאת תושיה

מלוו

של כים

מעברית לרוסית ואשכנזית (באותיות עבריות)

מאת: י. גרובסקי, בהשתתפות י. קלוזנער

(א) במלון הזה באו כל המלים, שבאו בתוך לכל התאודיות. עתה פה לא נעדרה.

(ב) משני התלמודים והמון המדרשים נכנסו לתוך המלון הזה כל המלים. שחיות מוכיחה עליהן, כי עבריות הן ורק במקרה לא באו בתנ"ך, וגם רוב המלים הארמיות, הסוריות, היוניות והרומיות, שיש להן אות ערך שמושי, כמו בן נכנסו בו כל המלים הסוריות, היוניות והרומיות, המשמשות בספרותנו החדשה, יהי איות ערך שיחיה להם.

(ג) מן הספרות המאוחרת נתקבלו לתוכו כל המלים החדשות והנחוצות שבאו בספרי הגאונים וחכמי ספרד, בספרות המקובלים והרבנים המאוחרים, וגם בכל ספרותנו החדשה, כפי שהתפתחה במאה האחרונה.

(ד) כל המלים המחדשות בעשרים השנים האחרונות נבחרו היותר מקובלות וכל אלה שמקורן העברי נכר בנקל.

(ה) מן המלים הלועזיות, המקובלות בכל השפות האירופיות בא במלון הנוכחי כל המלים הנחוצות ביותר, והנן מתורגמות רוסית ואשכנזית ומבוארות גם עברית.

(ו) כל הבטויים המיוחדים, יהיו מן המקרא או מן התלמוד והספרות המאוחרת, שיש להם ערך שמושי, מתורגמים בו רוסית ואשכנזית.

(ז) כל מלה עברית, שהכנתה קשת מעט, היא לא רק מתורגמת עברית ואשכנזית, כי אם גם מבוארת במלים עבריות אחרות.

(ח) על יד כל פעל מסומנת מלת החבור (או אות החבור) שהוא מתקשר אתה (כמו "חאבק עם", "אכד ל", "פ-"). כמו כן על יד השמות, שאפשר למעות בהם, רשומה כרתוקים גם צורת מספר הרבים שלהם.

(ט) המלים התלמודיות, המחדשות והלועזיות, נבדלות מן המלים המקראות ע"י סימנים שונים.

(י) כל המלים שבאו במלון הזה סודרו לא ע"פ שרשיה, כנהוג במלונות העבריים האחרים, כי אם ע"פ צורתן בשמוש הלשוני, בכדי להקל על המשחמשים בו. וזאת לדעת, כי אם אין במלון הזה כל חקירות מילוליות, הנה פוסד פירוש כל מלה ומלה שבו על חקירותיהן היותר מרוקות והיותר חדשות של מובני הפילולוגים החדשים.

המלון נדפס במורמט קמ, המורכב הנהוג במלונות-של-כים בכל הלשונות, ובאותיות משיט בחירות, למען יהיה המועט מחויב את המרובה ויש דבר השות לכל נפש. גם נדפס על גיר משובח ובתכלית ההדור.

מחיר 2.35 רובל, עם המשלוח 2.50 רובל, מכ' 2.75 רובל.

Издат. "Түшія" Башиаба. | Verlag «Tuschija» Warschau

החתימה לשנת תרס"ד

על העתון השבועי המצויר לבני הנעורים

שנה שלישית **עולם קטן** שנה שלישית

העורכים:

המ"ל:

הוצאת "תושיה" בורשה. א. ד. בן-אביגדור וז. ד. גרדון.

העתון המצויר האחד בספרותנו בכלל והיחיד ומיוחד לבני הנעורים שלנו בפרט.

שפת ה"עולם קטן" קלה וטבעית והסגנון נאה ומלבב. ה"עולם קטן" הוא מנוקד בלו.

כל גליון מלכד שהיא נעים לקריאה ומלכב את נפש הקוראים הקטנים והצעירים, הנחו גם מעין הריסומים מצוינה ללמוד שפת עבר. העתון נדפס על נייר יפה ובדפוס מהודר והתמונות מצוינות כיפין ושובן.

מחירו 4 רובל לשנה

2 רובל לחצי שנה, 1 רובל לרבע שנה.

החותמים בפנס אחת לי"נה שלמה מראשית שנת תרס"ד יקבלו בסוף השנה תשורה יפה חנם. דמי החתימה יוכלו לשלם גם לשעורין: 2 רובל בעת החתימה ושני הרובל הנהירים בראשית הרבע השני.

בתור הוספה מיוחדת ל"עולם קטן" ירחון פדגוגי בעד ההורים והמורים בשם:

"הפדגוג"

בו יבואו מאמרים מכל מקצועות החנוך וההוראה, החדשות במקצוע החנוך, החנוך העברי ביחסו אל החנוך הכללי, כרוניקה מעולם ההוראה העברית והמורים העברים, בקרת ספרי הלמוד והקריאה לבני הנעורים, ועוד.

מחיר "הפדגוג": 8 רובל לשנה, 1.50 רובל לחצי שנה, 75 קאפ' לרבע שנה. לחותמי ה"עולם קטן" 2 רובל לשנה 1 רובל לחצי שנה 50 קאפ' לרבע שנה.

חדשה לקוראנו!

עוד לפני שלש שנים, בראשית גשנתו להוצאת ה"עולם קטן", הבטחנו להוציא שני עתונים לבני הנעורים: אחד לילדים ואחד לנעורים. אבל אח"כ נוכחנו, כי כל עוד לא בראנו לנו קהל קוראים צעירים הגון — קשה יהיה להוציא את שני העתונים הנזכרים בכת אחת, ונהיה אנוסים להסתפק בעתון אחד, שהיה בעקרו לילדים ושאה"כ השתכלל ויהי לעתון מיוחד לילדים ועתה חננו שמתים להודיע, כי אחרי שנחתבב ה"עולם קטן" על קוראיו ומצבו התבסס יותר — הגיעה השעה, שנוכל להגשים את רעיונו מכתב ולמלא את אשר הבטחנו בשלמות.

וחננו נגשים עתה להוציא בתור הוספה שניה ל"עולם קטן" ירחון מצויר לבני הנעורים, בשם:

"הנעורים"

בו יבואו: שירים, ספורים, ספרי-מסע, תולדות אנשי שם, מאמרי מדע פופולריים, ידיעות ומקרי הימים, עם תמונות וציורים שונים. השפה תהיה נוחה והמלים הקשות תהיינה מנקדות, ובמקום הצורך גם מכארות.

החבורת הראשונה כבר יצאה מתחת מכש הדפוס.

מחירו: לשנה 3 ר', לחצי שנה 1.50 ר', לרבע שנה 75 ק'. לחותמי ה"עולם קטן": לשנה 2 רובל, לחצי שנה 1 רובל, לרבע שנה 50 קאפ'. האדריסה

Издательство „ТУШИЯ“ Варшава.

בשאר ארצות:

Administration „Olam Katan“, Krakau, Sebastyang. 32.

תשורות לחנכה.

ספרים מבורכים הדר, תמונות, ציורים ומכשירי הלמוד מהוצאת תושיה.

לראשית לומדים ולשעשועים, ללמוד ומקרא לילדים ולבני הנעורים, למקרא לגדולים, אגרות גלויות עבריות מצוירות, אלבומים קטנים מערי ארץ ישראל ומושבותיה ותמונות פוטוגרפיות, פרוסקטמטר עיד הדברים הטובים לתשורות — שלח חנם לכל דורש.

האדריסה:

Изд. „Тушия“, Варшава. — Verlag „Tuschija“, Warschau. בע"פ: גובליפקי 7, מעון 9. 1-8 (27*)

הערען אונ דאמען בעמעקט איין

דאס געוועלשאפט

== „ВОЛГА“ ==

אין ווארשא

פיר 6 רובל מיט 50 קאפ' פראנק אונ אהן האנדגערל אויף א נאכנאמע שיקען מיר ארויס 8 נייטיגע זאכען פאר יעדען מענש:

1) א מענער-זייגער פון ריינגע אמעריקאנישען שטאל, אהן א שליפעל, אפענע, מיט א פעסטען מעכאניזם אונ א גוטען גאנג, אבגעצויגענע אויף א מינוט מיט א גארטאטע אויף 6 יאהר; 2) א עלעגאנטע קיט צו דעם פון מעטאל אדער אמעריקאנער טאלע גאלד; 8) א ברעלאק אדער א מגן-דוד; 4) א גאלדענע פינגערל 56-ער פראבע פאר דאמען אדער הערערן מיט א שטיין; 5) א לעדערנע פארטמאנע פון איין שטיק מיט 6 אבטהיילונגען מיט א מעכאנישען שלאס, וועלכער ענטהאלט א קויטשוק-שטעמפל מיט דעם גאמען אונ פאמילע פון דעם בעשטעלער; 6) א עלעגאנטען מעטאלענעם פארט-פאפיראס — אויסגאמט מיט א סעקרעט, אויף פערלאנג קאן ער אויסגעביטען ווערען אויף א לעדערנעם אדער א דאמען-טייטער פון דראט; 7) א עלעגאנטען אויסלענדישען מעסערל „זאלינגען“ אדער א ראזיר-מעסער; 8) א בערשטל מיט א שפיגעלע, דאמען-אהר מיט א רובל טייערער, צוגע-מאכטע מענער-אדער דאמען-אהרען אויף איין רובל טייערער.

פערשיערענע קופאנגען פון פירמען ווערען אנגענומען צו 50 קאפ' פון יעדער בעשטעלונג. עס ווערען אויך אנגענומען אלער האנד בעשטעלונגען אויף גאלד, זילבער אונ גאלאנטערע וואארען הויפטזעכליך בעמיהט ויך דאס גע-זעלשאפט פינקטליך שנעל אונ רעיעל צו בעהאנדלען. (4-8) 268

אדדעסירען: Товарищество „ВОЛГА“, Варшава.

עס דרוקט זיך

דער זאמעל-בוך „הילף“

די נאנצע הקנסה פון זאמעל-בוך וועט געהן פאר די פאראומליקטע יידען אין קייסינוב.

פרייז 1 רובל מיט פארטא.

דערדאקציע יידישע פאלקס-ציטינג

הויז-דרוקעריי

מיט מיינע טיפע-דרוקעריי גארניטורען אין אלען שפראכען אויך העברייאיש קאן יעדערמאן זעלבסט דרוקען אלעס וואס ער האבען וויל:

צוויי בעציען אויס דער איינציגער פאבריק אין גאליץ רוסלאנד „ПОБЕДА“ „Победа“
И. А. ЛЕВИНСОНА
въ ОДЕССѢ, Пушкинская, ур. Полиграф. ур., 16 und in WIEN, Adlergasse 12.

גארניטור № 60 מיט 100 בוכשטאבען 1. גארניטור № 65 מיט 540 בוכשטאבען 4.50
„ 62 „ 200 „ 2. „ 66 „ 780 „ 6. „ 63 „ 335 „ 3. „ 67 „ 1160 „ 10. „
מיינע פאבריקען פערזענליכע אויך שטעמפל אונד וועגל נורפאם בעסטען מאטעריאל פרייזקאנטע ווערען פערזענלעך נאך ערהאלט איינען פאסטמארק 7 קאפ. אנגענטען ווערען איבעראל געזוכט

הוספה חדשה ל"עולם קטן": ירחון לבני הנעורים בשם "הנעורים".

הוספה חדשה ל"עולם קטן": ירחון לבני הנעורים בשם "הנעורים".

איניצינע ברוכבענדער, וועלכע הילען גרינדליך נאך קורצעם
נעברויך וינד נור „אלעקסאנדערס“

נייעס! נייעס! ברוכבענדער עלעקטרא- נאלואנישע

הילען גרינדליך נאך קורצעם
נעברויך, און נאך 3 מאנאטליכען
טראגעדיע ווירד דער ברוך גענצליך
אויסגעוואשן. — זיי האלטען גוט
אין דעם ברוך און דריקען נישט
דעם קערפער, ווערענד אהנע
עלעקטריע איז דאס אונטערליך.
בוכבענדער פיר פרויען, עלאס-
טוישע גוממי שטרימפער פיר גע-
שוואלינע פיס, בריללען מיט
ווענעציאנישע גלעזער, וועלכע
שטערקען די אויגן, אפארטע
פיר העמערדיקע, אויך אנדערע
ברודגישע און אפטישע ארטיקלע
עמפעהלט צו פאבריקס פרייען
די לאנג יעהרליכע פירמא

Хирургическо-Оптический
магазинъ
подъ фирмою Александръ
Сенаторская 22, Варшава
דא עס האט זיך געצינגט אז
מען מאכט נאך אינזערע ברוכבע-
נדר, ביטען וויר אויפמערקזאם צו
זיין אויף די אריגענאלע מיטן.
סטעמפלע פון אונזער פירמא.

וויר בעזיצען הונדערטע דאנקשרייבען פון די יעניגע וואס האבען
געטראגען אונזערע ברוכבענדער.
ביי בעשטעלונגען פער פאסט דארף מען נור איינשיקען דאס מאס פון קערפער
149 הערס. — פרייז 1 זייטיגע 6 רובל, 2 זייטיגע 10 רובל. 50 22
די פירמא עגזיסטירט זייט 1885 יאהר.

Paryzkie nowe modele
rekomenduje znany magazyn
Okryć damskich, wierzchów do futer i kostjumów
D. Borodowski, Warszawa, Leszno 9 m. 4.
Na żądanie wykonywam wszelkie obstalunki
w 24 godzin.

(148) 25—21

Поступили въ продажу новыя книги
П. Г. КЛЯЧКО
(Законоучит. Бѣлостокск. Реалн. уч. и учит. начальн. евр.
—4 учплнща) (268)

1. „Подъ знаменемъ Маккавеевъ“
Иллюстрированный историч. очеркъ для евр. юно-
шества къ празднику Ханука.

Цѣна 15 коп. съ перес. 17 к. Сіопистек. кружкамъ
1000 экз. за 12 р. съ пер.

2. „Баръ-Мицво“
Ученіе объ обязанностяхъ еврея, достигшаго религіозн.
совершеннолѣтія, съ приложеніемъ: Застольныя рѣчи
для конфирманда.

Цѣна 30 коп. съ перес. Обѣ книжки вмѣстѣ за
40 коп. съ пересылкой.

2-ая книжка имѣется въ издѣн. переплетѣ (для подарк.)
Цѣна на 10 коп. дороже.

Б. А. О. РАУЭНФЕЛДС
פריוואטע רעליגיאנס-אונד פארבריי-
טונגסשולע פיר קנאבען אונד מעדען
אין לאנד איזט איבערטראגען ווארען
אין די נאָואַמיסקאַשער. נומער 6.

НУЖНЫ АГЕНТЫ
для сбыта издѣлій штемп.
фабрикации и патент. пред-
метовъ со значительн.
прибылью. Первоклассн.
производство. Не смѣши-
вать съ другими мелкими
заведеніями. Рефлектанты бла-
говол. указать родъ занятій
и адр. Каталог и условия бесплат-
но. Конт. паров. типогр. и фабр.
штемп. И. ЗИМАНЪ, г. Бѣлостокъ

אומזוסט אהן גערד!!
שיקט מען יעדען א ביכעל וועגען שניידען
און ניהען אלערליי מלבושים. אררעסע:
Г-жѣ Берта Найдичъ, Варшава.

ТОЛЬКО нѣсколькими
рублями мож-
етъ каждый завести постоян-
ный хорошій заработокъ у себя
дома. Объясненіе бесплатно.
Адресъ: Я. Найдичъ, Варшава.

צום גערד זאמלען
איז זעהר פראקטיש די
10 קאפעקענע שפארזאם
קאסעלעך.
ווערענד דורך אפשפארען
10 קאפ. טעגליך און אריין
ווארפען אין קאסעלע, פון
וועלכע מען קאן נישט ארויס
נעהמען ביז עס קלויבט זיך
אן 6 רובל, קאן מען זיך
אנוואמלען א קליין קאפיטאל.
ווערד נייטיג פאר אנגע-
מען, אינקאסענטען, איבערהויפט פאר
פרויען און קינדער. 5—6 (262)
פרייז 2 שטיק נאר 1.05 רובל מיט פארטא.
В. ТЕНЕНБАУМЪ
Варшава, Гусья 27/40.

י. שעקמאן ווארשא
פאבריק פון וילבער 84 פראבע
(128) עמ ללאמע-וואארע. 50 42
И. ЗИМАНЪ
Заводъ, Варшава № 20.
10. מאנאטן נאָלעקטירן 20. מאַבריק דריקן 10.

בבית מסחר הספרים
י. ראומאומסקי בכרדיטשוב
ובמהלקה שלו בוארשא. נאלעקטירן 34
אצל א. ציילענאלד נמכרים כל מיני
ספרים במקחים נמוכים. 50 24 (217)

היימישע מיטטאגען!
צו מעססגע פרייען, אויך פער-
שיעדענע צייטונגען צום לעזען ביי
אהרן משכיל-לאיתן
ווארשא געשע 13, וואהנונג 7,
50.83 אין טהויער, 2 שטאק. (192)

Ищу УРОКОВЪ
2—4 специально (267)
по русскому языку,
по весьма умеренной цѣнѣ.
Адресъ: „Тушя“, Т.

בבית-מסחר-ספרים של
ו. ש. שרעבערק, ווילנא, סטעפענג.
נמכרים כל מיני ספרים בתנאים נאותים.
Книжн. магаз. З. Ш. Серебряка,
225 Вильня. 50—19

„אראגאגורסקי ווארשא, לעשנא 4 №“
דאס איינציגסטע מיטעל צום אויסראמען נאגנאקעס (הינער-
אויגען) בראדאווקעס און פערדארמעטע הויט צור פרייז 30 קאפ
און 50 קאפ. פארדערן איבערא.

מ. קאצין בריסק דליטא

אין מיין דאמפ-פאבריק פון גילוען, ווערען דיא
גילוען געמאכט פון דעם
בעשטען סארט פאפיער און לויט דער היגעניע
דורך די נייע מאשינען, וואס איך האב פערשאפט פון
אויסלאנד. דאס פאפיער, דער מונדשטיק איז די וואמע
ווערען צונויפגעקלעבט נישט דורך די הענד, וואס דאס
איז נישט היגעניש, נאר דורך א מאשינע, וואס איז ספע-
ציעל דאצו.
4—2
אין יעדען קעסטעל גילוען געפינען זיך פער-
שיעדענע גוטע און זעהר שיינע פרעמיעס.
М. Кацинь, Брестъ-Лит.